

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

2377

e

192

AZ 1848. ÉVI

FRANCIA FORRADALOM.

DOBSA LAJOS

SZEMTANU

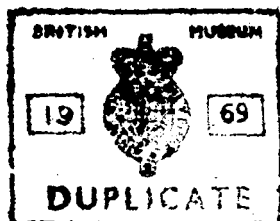

SZERZŐ TULAJDONA.

PESTEN,

NYOMATOTT BEIMELNÉL.
1848.

15 AUG 1969 J.W.

„La vérité ne meurt pas.“
Rousseau.

A' francia nemzet nem mai született a' politica terén; e' nép keresztül ment mindazon alapiskolán, a' csalódás' kiábránduláson, mely mint egyes ember, úgy egész nemzet' életére olly lényeges, olly nélkülözhetetlen.

„Maga kárán tanul a' magyar“ mondja egy közpéldabeszéd. Boldogtalan magyar mennyi előtte a' példa, neked olly sok alkalmad lett volna más kárán tanulnod 's ha a' te szád is illy panaszra nyílik mit ne mondjon akkor a' francia? kinek mint utat törőnek minden tapasztalást maga vérén kelle szereznie, minden lépésért magának kelle lakolnia. —

Krisztust nem értették 's keresztre feszítették, ma tanait ha olvassuk csodálkozunk hogy élhettek valaha illy vadszívű nemzetek? — pedig hidjétek el minden kor', minden század', minden nemzetnek megvannak a' maga tövissel koszorúzott krisztusai; legyenek emberek legyenek eszmék! — Hidjétek két tized nem repül-el fölöttetek a' mikor ti, azon emelkedett pontról hol majdan akkor állani fogtok, mint egy a' sötét mélységben kanyargó örvényre: borzadállyal néztek vissza a' mult, e' jelen napokra. — Hidjétek e' napok igen sok; most jónak alált eszméivel, nagyszerűnek magasztalt embereivel, olly kicsiny színben fognak föltűnni; mint föltűnik ma a' kezeit mosó Pilátus', e' hitvány juste-milieu' emléke az avult ó-világból! Két tized 's ti majdan átlátandjátok, hogy mai intézkedések angolparcon tekerő

ösvény; mely csupán azért kerüli az egyenes utat, mert az — leghamarább vinné céljához az utast, — haladástok csiga, — vezér világotok hullócsillag, mellynek reggelig le kell hullania; mocsár fölött bolygó fény a' sötét éjszakában, míg ellenben sok bitófa a' rászegezett eszméért kereszt, — hogy ti bár gondoljátok hogy haladtok, még sem haladtok, de csupán az alkotmány' szűk körében, egy kis karikába forogtok.

Álljatok a' folyóvíz' partjára, merüljete el tekintetekkel a' víz' rohanó árába, bámuljatok rá hosszasan — hosszasan 's utoljára úgy fog rémleni mintha haladnátok, óh csalódtok ti egy helyben állók a' megdermedt porondon, a' század' szelleme az melly elzúg elöttetek! — — —

„Legyen alvásod csendes óh álmodozó nemzetem, aludjál, nézd az elrohanó vizet, képzeld hogy az áll, és te vagy a' ki haladsz, vagy inkább ne is képzeld semmit de aludjál; annak meg van rád a' maga jó oldala 's a' te nemtőd őrizzen nehogy korán — a' pirkodó hajnal'; ez európai szabadság' napjának reggelén már ébredj, igen attól mentse meg a' nemtő, mert a' szabadság-fájának gyümölcse olyan mint a' retek; piros szép gyümölcs 's te belé harapnál! pedig a' szabadság-fájának gyümölcse olyan mint a' retek: reggel m é r e g, délben é t e k este o r v o s s á g! — Óh hogy soha se legyen orvosságra szükséged, 's őrizzen a' teremő nehogy mérget egyél!“ — jezsuiták, ellenségei a' szabadságnak, mézes ajkú farizeusok a' kik így beszéltek! — — — De hogy visszatérjünk honnan kiindultunk a' példabeszédre: tegyetek azon kevés változtatást, mondjátok „más kárán tanulhatna, és bár ha a' maga kárán is, de csak tanulna a' magyar“ — 's mondjátok „más kárán nem tanulhatott, azért tanul maga kárán a' francia“ — A' franciának sok alkalmá is volt tanulni, 's hogy e' nép ma kiábrándult, kitanult egy nemzet az őnnan van, mert a' francia mindig jó tanuló volt. Ime — első eminens a' nemzetek' sorában! — — Hogy jutott ez állás és korántsem megállapodási pontra? Nem célunk részletesen előszámlálni. Kik voltak mesterei? elnyomói! hogy viselte magát a' kijózanulás alatt e' szabadságharcban, 's hogy vi-

selte magát a' harc után? Ezt elősorolni lehető röviden lessz e' munka célja, — 's ha a' sok gyönyörű példából bár nem egyéb, mint egyetlen szívemelő ragadna is nemzetemre; erre a' h a n y a g de semmi esetben nem rossz tanulóra, — már nem lenne elpazarolva a' munka.

E l ő z m é n y.

Lajos Fülöp uralkodása az 1830-iki forradalommal veszi kezdetét, az a' forradalom mely X-ik Károlyt űzte-el, az a' nép mely az őt nyugózó féket törte össze; sőt éppen az a' forradalom maga által a' forradalom által öltötte ismét nyakába ezen — az előbbinél zsibbasztóbbá vált nyugót a' Lajos Fülöpét. Különös de hiában a' francia nemzet mint már érintők ábrándos nemzet volt míg ki nem ábrándult.

Előzi X-ik Károlyt 's még az jóformán kisse húzhatja lábát a' határból már Fülöpnek adja a' pálcát, az időben ugyan is köztársasági intézményekkel körülsáncolt trónról ábrándozott, 's hivé, hogy az menni fog „ça ira“ mint a' francia mondja, 's Lafayette ezen alkotmányi rendszert mindnyája között a' legjobbnak nevezte. Lafayettenek nem volt igaza, de a' franciának igen; addig ment míg elment — mutatja a' jelen.

Egy trón körülsáncolva (itt az ábránd) maradandó köztársasági elvekkel; tökéletes alkotmányi szabadság népfelsségen alapuló, az alkotmányilag összcállított hatalmak' által képviselt 's gyakorlandó nemzeti akarat, választójog minden önálló polgárnak, ezen nagy népfelsségi nemzethez méltó álláspont az európai státus szövetségben, szellemihatás az abszolútizmus által tiport nemzetekre hogy kifejlődjének közöttök a' szabadsági eszmék, bennem avatkozás — azon elvek mik Lajos Fülöpöt trónjára emelték, azon elvek mellyeknek be-

öltésére ünnepélyes esküt tőn — azon elvek végre mellýeknek ellendolgozott!

Külfölddel gyalázatosan bánt, Metternichel fogott kezét 's a' helyett hogy a' nemzetek' szellemi fölvilágosításában dolgoznék minden szabadsági mozgalmat elnyomni segített :

Olaszországban az Osztrák a' despotismust szilárdítá, ő ezt nyugodtan szemlélte. Lengyelországban a' Lengyel nemzetet törölték el emlékezetével együtt, 's ő ezt eltűrte. Spanyolországban Don Carlost az abszolutismusért segítette, szinte Helvetiában a' szabadsággyilkoló aristocrata 's jezsuita pártot, a' Sonderbundoknak fegyvert adott. Az olasz nemzet' legujabb mozgalmai iránt részvéttlen maradott. A' spanyol házassági kérdésben csalt, szóval kívül Franciaország becsületét mocskítá be.

Belől éppen úgy csalta magát a' nemzetet: önzést, durva anyagiságot, hol dinasti 's nemzeti érdekek jönnek összeütkezésbe a' nemzeti érdekek' földlidozását csempészte a' juliusi forradalmi eszmék' helyibe. — Páris körül tulajdon népe ellen húzatott erősséget, korlátozta a' kerületek' 's hatóságok' hatályait, elnyomta a' társulati szabadságot, behozatta a' szep-temperi törvényt, szóval — abszolut kormány hatalmat bitorolt.

Lajos Fülöp' egyik főpoliticája volt a' bourgeoisieit nyerni a' maga részire, népszerűségre vadászott „polgár királyi“ címet öltött, megjelent polgári estélyeken, polgárnőkkel táncolt, sőt mi apróbb szemtelenségei között a' legbotrányosabb a' juliusi forradalom emlékére évenként tartatni szokott ünnepélyek' alkalmával népével együtt énekelte ő is a' marseillaisét. — Nem az összes nemzet' java, de egyes tőkepezések' oltalmazása feküdt szíven — anyagiság lépett az eszmék' helyibe, 's a' mint a' társadalmi élet napról napra fekélyesedett (avagy ki nem emlékeznék a' Teste, Cubières, Pellapra, Parmentier, Lasalle 's a' t. ellen indított perekre?) úgy romlott más felől a' követi kamara, melynek tagjai között rendszeres megvesztegetést kísértett meg.

Az 1831-ki évi april. 9-én hozott új választásitörvény 200 frankra határozta a' Censust azomban mint afféle tözsdei

nyerészkedésben szokás; tökéletesen kizárta az értelmet, 's így a' 35 milliót meghaladó nemzet' politikai jogait 200 ezer bitorolta! Ezek 459 követet választottak. Így Lajos Fülöpnek a' szám csekélyisége mellett könnyűvé vált kivinnie tervét a' vesztegetéssel, 's miután ebben célt ért, a' mesterségesen készített többsége által e' kamarának újabb összeget szavaztatott a' maga részire, és az ekkint nyert pénzt ismét odafordította, hogy tovább folytassa a' vesztegetést. — — —

Épen azért minden jobb érzésűnek a' választási törvények-reformejára volt irányozva igyekezete, minden működése.

1847-ben a' választási kérdés' irányában ekként állottak a' pártok: — kormánypártiak, természetesen az 1831 épségbeni tartása' mellett, — balközép 's dynasti baloldal, vezérök a' szabadság' saruján foltozgató Odillon Barrot 's Thiers; két annyira akarják emelni a' választók' számát, és az úgy nevezett radical rész (természetesen a' mi a' legjobb), hogy mindazon polgár a' ki nemzetör lehet birjon mind választói mind választhatási joggal, mind választhasson követet mind megválasztathassék követül.

Duvergier de Hauranna részletes választási reformot indítványoz a' kamarában, mellyszerint a' census szállíttatnék alább, hogy így a' választók száma nevededjék, azonban ez indítvány a' megvesztegetett ministerialis követek' elengedlőzése' miatt 98 szótöbbséggel bukik meg, ez volt márciusban, hasonló sors évi apríl. 8-kán Remusat' indítványát, melly szerint a' kormánytól függőket kirekesztenék 's az értelmiségnek adnának helyet. Azonban minél inkább állatta a' nemzet, hogy a' követi-kamarában a' béres többség így elentszegül a' kornak, benem töltvén a' helyzet' kívánatát: annál mélyebben érezte a' reforme' szükségességét. Ezért választásreformi-egyletek keletkeztek, minden Departement választott magának egy fő helyet, ezek alá tartoztak a' kerületiek, kántoniak, a' középponti Párisban van, ezek Banqueteket rendeztek; mellynek első föladata az oppositót önmagát gyengítő szakadást ez érdekekben összece-

tolni — 1846-ik évi Julius havában tartották az első Banquetet, 's az illy Banquet nem volt más hanem mint a' szó maga is jelenti ünnepélyes ebéd, melly ebédalkalmával azomban asztal fölött e' politicai demonstrációhoz méltó toasztokat tartottak, ez által terjesztették az ujitási eszméket hogy így hassanak részletenként az egész nemzetre, — az első Banquetban 80 követ vett részt, e' szám azonban szaporodott így például a' lyoni Banquet 1800 részvényest számlált.

1847-ik évi December 25-kén népes volt a' roueni, a' ministerium azt hitte ez lessz az utolsó, csatlakozott — a' reformbanquet' hatása sokkal nagyobbra nőtt, semhogy az oppositio továbbra is ne akarhatná föntartani. Garnier Pages, és Dupont (de l' Eure) a' neubourgi banquet' alkalmával a' népfelűsőségre tartott beszédei 's Ledru Rolliné ki így szolt: „Polgárok! Igen a' munkásoknak az ő jogaikat, az ő szentesítette de eddig elismert előnyeiket! Az embereknek az ő félremagyarázhatatlan jogaikat, mellyeket a' két dicső forradalom részökre úgy hirdet, de a' mellyeket éppen ezen nép által szerzett hatalommal olly gazúl ástak alá, hogy ma már azok ne legyenek egyéb mint dicső, és keserű emlék. — Általános szavazati jogot! — Az ügy mellyért a' helvét radicálok harcolnak, ez az ügy a' mienk. Tiszteletet a' hitnek, de harc azok ellen kik a' hit álarca alatt kísértik félrevezetni az embereket!“ ez's az ehez hasonló toasztok dörgő viszhangra találtak az egész országban. — Az oppositio a' követi kamarában kisebbségben volt, 's éppen azért szükséges hogy e' neme az agitációnak maradandó jellemet nyerjen, szükséges hogy egy Tribun álljon rendelkezésökre honnan a' Conservatív többség' agyonszavazó hatályát neutralisálhassák. — Az oppositio Párisban országgyűlés alatt havonként két banquet' tartását határozta el, (Páris 12 kerületre van osztva) 's a' banquetnek minden 14 nap más arrondissementben kelle tartatnia, — illy alkalommal sok ollyasmit előlehetett idézni mi a' kamarában nem ment 's így akartak a' kamara' szellemére hatni, a' tömegre pedig — olly józan értelmes népre mint a' francia 's főképp a' párisi — szemesen leheto vigyázni, hogy

a' törvények' rendeleteivel ne jöjjenek összeütközésbe. — Im ez valódi haditerv volt, mit az oppositio méltatlansága' érzében — hogy egy ministeri többség'; e'pénzen vett vásári cikkek' tömegétől kelle magát engednie ledorongoltatni, 's hő vágyában; hazáján 's az emberiségén segíteni — közvetlenül Guizot közvetve pedig maga a' király ellen kovácsolt, de hogy éppen a' banquet legyen megbuktatója a' királyságnak, hogy ez legyen mi összetörje a' koronát, mi földerítse rájuk a' szabadság hajnalát, oly messzire senki, de még álmában se gondolt. —

1847. December 28-kán nyílnak meg a' kamarák 's midőn a' király a' Tuilerieákból a' kamarába megy a' nemzet őrsereg egy lélekkel kiáltja „Éljen a' választási reforme!“ — a' király fölolvassa megnyitó beszédét 's a' nemzet' érzelme dacára a' reformebanquetek irányában így nyilatkozik „a' mozgalmak' közepette melyeket ellenséges vagy vak szenvedélyek izgatnak az a' meggyőződés lelkesít, és biztat, hogy mi az alkotmányos királyságban 's a' nagy státushatalmak' egysége mellett, az ezen gátló akadályok' elhárítására, legyőzésire, és kedves hazánk' erkölcsi, mint anyagi igényeinek kielégítésére megkívántató hatalmas eszközöket birjuk.“ — Az oppositio dühös lessz 's Guizot kérdőre veszi a' kamara, feleljen mit ért az alatt az ellenséges és vak kitétel alatt? 'S Guizot felel, hogy ő az ellenségest egyáltalában csak a' kamarán kívül történtek, míg a' vak kitévelt a' kamarán belüli oppositóra értette, mennyiben ez oppositio akaratán kívül nyújt erőt, és segédkezet a' legutolsóbb résznek.

E' közben Lajos Fülöpöt nagy csapás éri nénye Adelaide hercegnő halálában, ki legbensőbb biztosa, tudója politikai titkainak, és hatalmas segítője, oltalmazója volt.

A' hírlapok felelnek a' királyi trónbeszédre: „kiadta az első intést és az első példát — így a' Presse — a' politicali ebédekre? Senki más mint Guizot! kiadott alkalmat saját ok-talanúl fölidőző szavai által az ujítási mozgalmakra? senki más mint Duchatel! Bűnös mellőzésével ki tagolta el 8 év

lefolyta alatt a' kormányhatalmat 's a' nemzet előtt kitette gyűlöletessé? Ki zavarta föl a' legnyugottabb kedélyeket, ki nevelte ki ezen mozgalmat, 's végre kislelkűleg ki ijedte meg tőle? Senki más mint a' 29 octoberi kabinet! „kiki a' mint vet úgy arat“ — az union monarchique így szól. „Semmi emberi hatalom — Guizotét is odaértve, sem képes egy nemzeti mozgalmat 's a' political jobblét után, tehát a' választásireformerei általános lörekvést visszafojtani, az egész oppositio' jelszava a' reforme leend, 's tegyenek bár a' mit akarnak de ez elfogja özönével borítani az egyedáruskodást 's megvesztegetést.“

— A' kormány mind erre süket marad. — Ekkor kezdik az adresevitát mi elkeseredésig viszi az indulatot. — Ujabb megvesztegetési botrányok merülnek föl 's egy vita alkalmával magát Guizot „vesztegetési hajhász“nak (courtier de tripotages) nevezik. Guizot visszautasítja ezen személyét illető támadást — nem cáfoló okkal ugyan de hallgatólagos megvetéssel, azonban mélyen sujtották az előbbi ministerek' (Molé, Passy, Barthe, d' Argout) nyilatkozatai; melly szerint az ő tudomásokkal előbb soha sem történt ilyesmi. — Hivatalok árúba bocsátása ellenies törvényre szavaztak. — A' legdühösebb viták pedig a' reforme banquetek fölött folytak. Duvergier de Hauranne nyíltan kimondja miszerint a' kabinetnek nincs joga, hatalma betiltani az okat, hogy toasztok alkalmával a' királyrai nem köszöntés nem ellenséges indulat, hogy a' nép' hallgása lecke, miből a' királyok tanuljanak, értesítés de nem megtámadás, hogy nem ez a' demonstratio de a' ministerium' viselete idézte elő az általános fölháborodást. — Február 9-kén kijelenti Duchetel hogy a' kormány Párisban a' 12 arrondissement' részéről tervezett választás reformei banquetnek ellenemond, és megtarthatását gátló eszközökhöz fog nyúlni.

A' belügyminister, mint Hebert az igazsági az 1790 és 91-ki törvényekre hivatkoznak 's hogy a' Charta a' társulati jogokat megengedné, tagadják. — Valamennyi oppositioi követ ellentmond a' 90 és 91. törvényekből idézetnek 's ellenmondásukat azon alapítják, hogy a' magány helyeken gyűlés 's

összejövetelek' tarthatására nem kell engedelem. — Odillon Barrot azt mondja, hogy Polignac és Peyronnet alkotmányosabb szelleműek voltak 's egyik beszédében a' ministerium-hoz: „Jólvan!“ így szól — „ha önök a' közvéleményre ható módokat (banqueteket) elnyomják, a' néptől törvényes eszközeit mellyekkel ellenőrködhetnék elszedik, akkor önök olly ellentállásra találhatnak, mellyről mi számot adni nem tartozunk.“ — Így végződik a' zajos gyűlés 's a' Siecle azt mondja Lajos Fülöp ministeriumáról, hogy az éppen olly büntetésre méltó mint X-ik Károl 5 hónappal bukása előtt — mégis mind ezek dacára az adreseevita' azon cikke mellyben az „e l l e n s é g e s és v a k s z e n v e d é l y e k“ nyilván rosszalva említettnek 12. februárban 223 szavazattal 18 ellen fogadtatik el, mig a' baloldal a' szavazásból kihuzza magát. Mind ez arra szolgált hogy edze az oppositiót, hogy föltett szándoka, a' banquet' megtartása mellett szilárdul maradjon. —

A' dolog komoly színt öltött, 's a' kormány engedni látszatott mennyiben a' 12 arrondissementből (ez a' forradalmi rész) az elysiumi mezőkre tétette át, és ennyiben megegyezését adta, vagy legalább ígéretet tön az megengedni akarni.

A' banquet' tartására határozott nap Február 20-ika volt eredetileg 's ez vasárnapra esik, azomban mert vasárnap be vannak csukva a' gyárak, a' műhelyek, 's mert mind két rész félt, hogy az összecsdülendő nép között bajos lenne fenn tartani a' rendet: vasárnapról keddre Február. 22-ére déli 12 órára halasztatott el. Duchatel kéz alatt tudatta a' banqueti bizottmánnyal, hogy ő ugyan nem fog rá szabadalmat adni, de gátolni se fogja azt, 's így a' rendőri hatóság' tetszésétől függött mellyekből úgy látszott csendben fog megtörténni az egész.

Azomban mind e' mellett sok házak néhány napi elégséggel látták el magokat, egyes családok falura költözködtek, temérdek félénk idegen utazott el. — A' Courier français közölte miszerint a' banquet' napján minden boltok, műhelyek, gyárak zárva lesznek, hogy így Páris' egész népessége részt vehessen ezen nagyszerű nemzeti demonstrációban. —

Február 21-kén 's így egy nappal előtte egy program jelent meg, illy értelmű. „A' ministerium által, a' tribunon adott nyilatkozat' értelme szerint a' banquet megtarthatásairai engedelem a' rendőrség' tetszésére van bízva! az oppositio' követői, Francia paírek, hajdani követek, tisztviselők, tisztek, aktisztek és nemzetőrök, a' párisi hírlapok' szerkesztői elfogadják a' meghívást, részt vesznek a' manifestatióban, hogy a' törvény' erejénél fogva mondjanak ellent a' törvénytelen, és önkényes rendeleteknek. Még is, hogy az általános részvét mellett a' rend ne zavartassék elhatároztatott, hogy a' manifestatio olly tájókra vitessék, hol az utcák' szélessége, és a' piacok megengedik a' csoportosulást a' nélkül, hogy e' miatt szenvedjen a' szabad közlekedés. A' meghívottak tehát kedden 11 órakor, a' parlamenti oppositio' rendes gyűlhelyén (madelaine utca 2-ik szám) jöjjenek össze. A' nemzeti őrsereg' tagjai két sors képezendnek a' Madelaine' temploma előtt e' sorba jönnek a' meghívottak. A' menet' elején a' nemzeti őrség' fő-tisztjei, azután a' meghívottak és részvevők, azután ismét tisztek, ezekután a' nemzeti őrsereg' csapatokba rendezve, az osztály' számjegye szerint, a' harmadik és negyedik osztály között a' tanuló-ifjuság, végre a' többi nemzet őrk. 11 's $\frac{1}{2}$ órakor induland ezen így rendezett csapat keresztül a' Conconde piacon, az elysiumi mezőkön a' banquet' tartására választott hely felé. Fegyver nélkül jelenjen meg mindenki, 's csendesen viselje magát, mert békés és törvényes ellenmondás forog kérdésben; melly mindenek fölött a' szám és csend' és a' rend' megtartásával lessz hatályos. Ezért ezen ünnepélyes demonstratio alatt mindenki a' nyilvános rend' főtartásával meghatalmazott biztosnak tekintse önmagát, és számoljon a' párisi népre, melly a' szabadságot a' békével kapcsolatban akarja.“

Im így állottak a' dolgok, 's kihihette volna, hogy a' kormány e' demonstratio' végrehajtását, mit csak igasságát öntudatosan bíró, 's illy szellemileg fölvilágosult nemzet rendezhetett így el — fogná még merni gátolni akarni? — Mindenki azt hitte nem, azomban mint a' következők mutatja csa-

latkozott mindenki, — még akkor este 8—9 óra közt Delessert a' rendőri igazgatóság' elnökének proclamatiója volt olvasható a' párisi falakon, mellynek értelme szerint a' kormány a' tervezett banquet' törvényellenességét nem fogja többé bírói megoldás alávetni, de betiltja azt, a' midőn most a' város' csendét veszélyeztető manifestatio forog kérdésben. Az oppositio ugyan is szerinte az ország' kormánnya mellett még egy más kormányt alakítana, az 1831 törvények' sértésével összehívja a' nemzeti őrséget, sorokra osztja, rendbe állítja az osztályok' számjegyei szerint, a' tiszteket legelőbbre — szóval a' legvilágosabb törvények volnának megsértve, azomban a' kormány az azok iránti tiszteletet fölfogja tudni tartani. Minden jó polgár ezennel fölkéri, semmi gyülekezethez ne csatlakozzék, hogy szánandó kimenetelű rendháborításra ne adjon alkalmat. —

Az oppositio még az nap este összejött 's nyilatkozott: hogy ő minden a' rend' föntartására szükséges eszközöket használt, a' kormány nem gátolta az előkészületeket, és most megtarthatását gátló erőszakhoz nyúl. Ezért az oppositio nehogy a' polgárok és nyilvános erőszak között összeütközést idézzon elő — *) lemond a' megjelenésről, 's hasonló lemondásra szólít föl minden jó polgárt. Ő azonban csak egy időig mond le jogáról 's minden alkotmányos módot meg fog kísérteni, hogy e' jogát érvényesítse, és a' harcot (t. i. a' vitát) ezen megvesztegetett, erőszakos, nemzetellenies politica ellen továbbra is küzdeni (t. i. szóval.) — Ugyan ekkor vádlóoklevelet tettek föl a' ministerium ellen, mellynek csak hamar mintegy 30 követ írta magát alája, ezen oklevél a' kamara elibe fog terjeszteni. —

Az oppositio' nyilatkozata esti 9 órakor jelent meg a' Patrieban, 's midőn köztudomásul lőn, hogy a' banquet megtartásáról lemondottak az oppositioi követek, a' nép zúgott, iszonyú dühbe jött. A' nemzetőrség 2-ik osztálya rögtön tudatta az oppositioval ezen engedékenységet rosszaló nyilat-

*) Odillon Barrotismus.

kozását — „gyáva követek, ingatag emberek, megvesztegetett poltronfaj!” szolt fogát csikorgatva gamin, diák, polgár, nemzetőr — a' gyárak, műhelyekben e' két nap alatt senki sem dolgozott 's a' nép kijelentette, hogy ők szilárdabbak lesznek mint a' követek, hogy a' manifestáció ő rajtok ne múlják, 's elhatározták, hogy akár lesz banquet akár nem, ők a' kitűzött időben, a' kirendelt helyen mindenesetre megjelenendnek.

A' n a g y n a p o k.

Február 22. — A' tegnap esti hirdetések (a' rendőri igazgatóság' rendelete) mindenfelé élénk mozgalmat idéztek elő. Mindazon ponton hol illyes ragasztva volt népes csoport gyűlt össze. Főn hangon olvasták 's bírálgtatták ezeket, mint a' mellyek semmi által sem igazoltatnak. Ez a' modor mint a' melly a' kormány' önkényes rendeletét látszott hirdetni éppen annyi bámulatot mint ingerültséget szült. Mindenki egy éppen olly csendes, mint hatályos manifestációra készült, és azért senki sem tudta fölfogni, hogyan hiszi magát a' minister fölhatalmazottnak békétlenséget hinteni a' polgárok közzé? olly szigorú rendeleteket tévén minőket egyedül lángoló szenvedélyek ellen lehet foganatba venni.

Reggeli 9 órától a' boulevard a' leglelkesebb szemlét nyujtá. Nagyszámú munkás dolgozó köntösben (blouse, leggyakrabban kékszinű ümög mit posztóruha fölibe öltenek) 's kíváncsiak intézik léptöket a' Madelaine piaca felé, mint tudjuk ez volt a' követek' tisztviselők' és minden rendű polgárok összejövetelére kitűzött hely, kik magokat aláírták a' 12-ik arrendissiment' banquetjére. — A' sokaságon nem volt egyéb-iránt semmi ellenséges vagy fenyegető színezet, részint kíváncsiság' részint a' bizonytalanság' kifejezése ült az arcokon. Sergent de Villel nem találkozott az ember, ezek kibujtak

egyenruhájokból. A' nép között egyetlen kiáltás, egyetlen ének se hallatszott. A' tömeg nőtt de csendes volt minden. —

A' külügyminister' kapuja előtt a' kard és puska nélkül föllállított katonaság, egykedvűleg nézte az elhaladó kíváncsiakat, csupán a' Madelaine templom előtti vasrács volt bezárva elővigyázatból.

11 órakor sűrű tömeg töltötte-be a' Madelaine előtti tért, a' rue royalt, Concorde piacot, 's a' sorkatonaság' 21-ik ezrede szétoszlatva a' tömeget, a' templom' baloldalán foglalt helyet. Minden században bizonyos számú katona bárd, fejsze, kalapáccsal volt ellátva.

Egyszerre zavart kiáltás támad, az orvosi tanulóikar' érkezik marseillaiset énekelve, és az ezen három nap alatt olly népszerűvé vált girondinsek' dalát. A' Concorde' piacon keresztül a' követikamara felé intézik lépteiket 's a' kíváncsi tömeg velök együtt tódul, a' szemközt nyomuló lovasság sebes vágatva tör útát közöttök. A' gyalog municipauk kik a' vizparti őrházat foglalják el, puska nélkül, keresztbe tett karokkal álldogálnak, 's nézik a' tömeget. — A' követi kamarába vezető hídon katonaság van föllállítva, kik megszüntessék a' közlekedést, követeknek jegyök' előmutatása mellett volt engedve átmenet. —

Az idő reggel ólta nedveshideg, 's még mindig komor — az eső is megered — mindenki azt hiszi, hogy az egyre csoportosuló fellegekből hulló eső elfogja oszlatni a' tömeget, — délfelé jár az idő.

Lovas municipiauk' egy osztálya érkezik, sebes léptetve futják át a' hidat, 's a' concorde piac közepén állapodnak meg az obelisquo előtt. Az elysiumi mezőkről dragónok sebes vágatva közelednek, utjokban „éljenek a' dragonok!” kiáltással fogadja őket a' tömeg, miután egész hosszában végig futják a' tért, a' municipauk előtt állapodnak meg. Ugyanekkor egy osztály lovas vadász helyezi magát ugyanezen sorba. — Sűrű tömeg tódul erre a' pontra. Tökéletesen el van várva az út. A' tömeg közül fütty, sivítás, kiabálás emelkedik. Gúny és szidalmak között kövek repülnek a' lovas municipauk

fejeire , hogy a' sisak csattog mint jégessőtől ostorozott üveg. Egy cabriolet közeledik két nő ül benne, a' nőket illedelmesen szállítják ki, a' kocsit fölborítják. A' lovasság kiugrat, hogy szétverje kik a' rendetlenség' kezdői, sőt egy annyira vakmerő, hogy beugrat a' tömeg' közibe, rögtön négy izmos blouseos ragadja meg a' ló' négy lábát 's a' lovagot lovastól dobja a' kövezetre, a' municipált eszméletén kívül viszik el. Itt kezdődik a' zavar. — A' dragonokat megtapsolják 's élte-tik mert csek osztatás alatt nem használták fegyvereiket. — A' municipauk újabb zaklatására csakhamar szétoszlottak, a' véletlen rohanás mintegy 12 egyént ütött le lábáról. Főle-mel-ték a' sebesülteket kik között egy öreg asszonyt kardcsa-pástól meggyilkolva találtak, egy munkásnak fejét, másiknak nyakát szelte a' csapás.

Másszerű jelenet történt ugyanekkor a' Madlaine piacán, és a' külügyminister' laka előtt, egy embert kiben titkos rendőri kémre ismertek agyonköveztek.

A' minister' laka előtt a' legnagyobb rendetlenség volt, a' kapukat bezárták, köveket dobáltak a' kapu 's ablakokra — a' kövek' ütésre pengve hült le az összetörött üveg még min-denfelől kiabáltak „Le Guizotval! le a' kutyával!“ — Egy lovas municipal lép ki hogy rendet csináljon, de közápor fo-gadja 's nyomban visszavonul. Ekkor több segítség érkezők melly a' minister' lakát körülvéve mint akármelly várat úgy őrizte azt, — a' kaput lovas municipeauk, a' kert' falát sor-katonaság foglalja el — úgy, hogy többé nem volt támadás ezen a' helyen. —

A' boltokat bezárták a' boulevardon mert a' tömeg nem hogy kevesbült sőt egyre szaporodott.

2 's $\frac{1}{2}$ órakor 100 fegyvertelen blouseos huzódott az elysiumi mezőkre, az utjokban talált székek 's locákból két óriási barricadeot építettek, ez a' hely néhány százlépésnyi távolságra esik a' concorde piacán fölállított katonaságtól, azután körülvettek egy őrházat 's olly vakmerő elszántsággal

ostromolták azt, hogy a' dühösen megtámadott katonáknak alig maradt idejük bezárni a' rostélyt, ekkor egy munkás vált ki a' csoportból, fölmászott a' lécozetre 's rendíthetetlen léptekkel haladt előre „utánnam a' ki francia!” kiáltott föl hívólag öt bámuló társaihoz, 's az őrházablak' párkányára ugorva lépett a' szobába, társai követték — a' katonákat pedig úgy leigézve e' bátorság, hogy mielőtt rémültökből eszméletre vergődtek, vagy fegyvereiket használhatták volna, már támadóik' hatalmába jutottak, — a' nép felgyújtotta az őrházat. —

Nem messzire e' helytől egy a' francianemzetet nagyszerűen jellemző esemény történt: Míg itt az őrházat ostromolták 10—12 gamin csuszott a' szék 's padokból rögtönzött barricadehoz, 's tüzet gyújtott alá; tüzet gyújtani pillanatműve 's e' tekintetben senki nem tesz túl a' párisi gaminon — a' növekedő lángot észrevette a' katonaság, 's hogy a' gyermekeket szétűzze, két lovas municipal vált ki a' sorból 's tartott a' tűzfelé. A' gaminok nem futottak el a' közeledők látására sőt ellenkezőleg — ellentállásra készülve ragadtak föl egy egy üszkös széklábat, 's így várták be támadóikat. Alighogy ezek megérkeztek a' gaminok ujongva vették félkörbe, 's a' kezeikben lévő lángoló hasábokkal handabandázva szorították e' két szerencsétlent a' tűz felé, rövid de dühös csata folyt, a' két katona nem védelmezhetette magát egész biztossággal, a' gaminok ugyan is a' mennyiszor egyik keresztül akart vágatni lova' orrához nyomták a' lángoló hasábot, a' ló trüszögve, ágaskodva, toporzikálva ugrott vissza, 's a' katonának minden figyelmét oda kelle irányoznia, hogy lováról lene maradjon, illy hátrálás alatt egy alig 14 éves gamin ugrott elő 's kiragadva egyik municipal' kezéből a' karabélyt úgy lötte mellbe, hogy az rögtön holtan bukott le — „vesszenek a' kutyák, le a' municipaleaukkal!” ordított e' hős tett látására a' többi, 's ujult erővel rohantak a' másikra, lerántották. — A' puska durranás földidézte az őrházban lévő munkások' figyelmét, 's az őrházban legyőzött katonák' puskájával fegyverzetten rohantak a' hely' színe felé — a' kétsébeesett municipal a' már néhány pillanat' múltán bekövetkezendő halálának nézett

célba, — azomban e' helytől alig 10 lépésnyire egy e' csatában sebesített gamin' kedvese állott 's szeretője sebet kötözgetve tökéletes részvélelenséget mutatott minden más iránt mi körülötte történt — „Kisasszony!” — szólítá meg egy kabátos ember, tétlen tanúja az egésznek, „mencse meg e' szerencsétlent!” — „Nem!” felelt a' leány ő megsebesítette a' szeretőmet” — „Ő csak magát védelmezte, 's mindenkinek kötelessége védeni magát ha megtámadtatik, mint önnek kötelessége most megmenteni a' védtelent!” — „Uram az én hatalmam . . . .” — „A' kegyed szépsége elég hatalmas megmenteni hogy ha akarja, mondjon igent, hogy akarja és . . . .” — „igen akarom!” — „Fusson tehát hozzá, borúljon nyakába kérje a' népet kegyelmezzen, mondja, hogy ez az ön édes atya, és a' franciánép bizton számolhat rá kisasszonyom — megfog kegyelmezni egy illy szép lyány édes atyának” — A' lyány engedett az idegen kérésének. . . . Ekkor érkezett meg másfelől a' nép. Puskájokat fölvonva céloztak többen a' szerencsétlenre — „Kegyelem kegyelem ez az én édes atyám, kérlek neban-tsátok az én szegény atyámat!” esengett a' lyány 's a' nép — lecsillapult e' tett' látására, puskájokat leeresztették, szánalom fogta el szívöket, megkegyelmeztek.

Azomban a' milly fogékony e' nemzet a' nemes érzelmek iránt, úgy gyűlöl mindent mi az aljasság' bélyegét hordozza homlokán. A' titkos rendőri kémek iránt könyörűlellen. Épen ezen pillanatban a' bastille' torén fogtak el egy illyet, 's nem fegyverrel, karddal, puskával, de mint arra méltatlant, fapapucssal törték össze a' férget. —

Két órakor a' palais royalban is csukták a' boltokat, mintegy 300 egyénből álló sereg közeledett. St. honore' utcán vonultak keresztül 's Vivienne utcába fordultak be, a' tőzsde' irányába. Utjokban Marseillaisét és Girondinsek' dalait énekeltek. Ületetlen hagytak mindent, semmihez nem nyúltak mi a' másé, kivéven a' fegyvertárákat; ez azomban olly vajami mi hasonló körülmények között kimenti maga magát, senkit föl nem tartóztattak, senkit szóval se sértettek, inkább százan kitérték egy szemközt jövő öreg ember, vagy

asszony 's gyermek előtt. A' tözsdét rögtön csukták a' köz-
ledő sereg' látására. Oktalan félelem, gyáva méltatlanság! a'
szabadságért küzdő francia..... de majd erről alább, hisz
nem kell commentár, e' három nap elég bőségben mutatja
példáit az önmegtartóztatásnak, adná isten, lenne erőm
egész elragadó nagyságokban szemetek' elébeidézni. — E' csa-
pat a' boulevardokon végig a' bastille térre vonúlt, utjokban
mindenütt előre csukták a' boltokat.....

Három órakor több barricadeok emeltettek a' Rivoli St.
Honoré, és a' mellék utcákban. Legelőször is egy omnibust
borítottak föl a' pénzügyminister' laka előtt, utánna két kocsit,
miután előbb egész illedelemmel — mit a' francia a' leghe-
vesebb csata közepette sem hagy el — szállították ki a' bentü-
lőket. Rögtön egy csapat lovasság érkezett kik széthányták a'
készülő barricadeot — St. Honoré utcában épen illy hirtelen-
séggel emeltek és bontottak szét egy pár kocsiból készült
barricadeot. E' tekintetben t. i. barricade építésben 13—15
esztendős gaminok a' legügyesebbek, eljárásuk következő: jön
egy semmi rosszat nem sejtő kocsi, látására a' gamin-sereg
széteszlik, ferehúzza magát, a' falmellé vonúl mindaddig
mig a' kocsi irányukba ér, ekkor előugrálnak, a' lovak gyp-
lőjébe ragaszkodnak, egyik kioldja az istrángot, másik az
ajtót nyitja föl, leeresztik a' kocsi hágcsoit „il vous plait
monsieur, madame?“ — (ha úgy tetszik uram, engedelmével
Asszonyom!) szólnak a' bentülőkhöz 's a' kocsit leültetik rud-
jával égfelé — nincs példa hogy a' kocsiban tülökkel illetlenül
bántak, természetesen arra sincs példa hogy valaki hasonló
esetben ellenszegült volna. — Párisi lakosoknak elég tapasztá-
latuk van illyesekben, legtöbbszor mosolyogva hagyják oda
helyöket, 's az igazi párisinő olly vigan fogadja el. e' gamin
udvariasságot, mint akármellyik salonhős' hízogó bókjaít:
rátámaszkodik a' gamin' vállára, 's kecses negéddel lépeget
a' leeresztett hágcsokon lefelé, a' gamin illyenkor a' kocsiba lép,
leadja a' talán bentfeledett podgyaszt — mit a' nő csinos bók-
kai doktorteljes nyájas szókkal fogad, 's vigan lelt odább.
Tudunk esetét, hogy egy gamin gyöngédségből lakáig kísérni

ajánkozott egy nőcskét, „miután a' finom kezekhez aránylag nehéznek találta a' podgyászt „mert“ ugymond „egy francia elnem szívelheti, hogy egy nő kellemetlenséget legyen kénytelen tűrni“ — „Hagyja el édesem“ — lön a' nő válasza — „önök most a' szabadságért harcolnak, 's ezt tudva eltűrhetünk mi nők is egy kis kényelmetlenséget. . . .“ — „A' kényelmetlenséget már tűri ön asszonyom; mert ime kiszállítottuk kocsijából 's gyalog kell haza mennie, ezen nem segíthetek! de segíték legalább ott a' hol lehet, 's a' csomót utánna viszem; ha ezt nem teszem a' lovagiasság ellen véték, pedig ez olly hiba lenne mit semmi nem képes kimenteni, nem még a' szabadságérti harc sem asszonyom. Tessék hát előre menni, hogy a' podgyászt utánna vihessem!“

A' katonaság' támadása komolyabb szint öltött 's a' tengerészügyi ministerium előtti vasléczet támadta meg a' nép. Pusztá kézzel törték ki a' karvastagságú foglalóvasat, szétfeszítették azt, 's az ekkint megszabadított részint hegyes, részint lándzsákban végződő rudakból rögtönöztek dárdát a' katonák ellen. Ezeket a' rudakat használják a' rendes barricade (alább majd megírjuk hogyan készülnek) építéséhez szükségse utcakövezet fölfeszítésére is. Hasonlókép szétszedték a' St. Roche temploma előtti rácsot.

Másfelől a' fegyveres boltokat vették ostrom alá. — —

Ennek híre félelemmel töltötte el a' palais royali boltosokat, — gyorsan zártak be minden tárat, a' palais royal' udvarát körítő sorompót elzárják — a' Chateau d'eau előtt portyázó municipálsereg űrházába vonúl, — eltávolították a' palais royal előtt állomásozó bérkocsikat, 's egy omnibust, cabrioletet, kocsit sem bocsátottak többé e' téren keresztül. —

A' zavar nő, többtöbb nép forong az utcákon, a' láрма, zaj, percről percre nagyobbúl, ollykor száguldó lovas csapat rohan el, markokban vérrel festett kard suhog, 's lovaik lábai alatt szikrát hány a' követet — 5 óra felé fölhivólag szólnak a' dobok, a' dobosok előtt polgári granátosok, utánnok vadászok, de csak gyéren, mert az első órákban, mint afféle csa-

lados emberek; a' gardenationale nem mutata nagy kedvet részt-
venni a' harcban. —

Híre volt, hogy est' érkezével a' légszeszvilágítást
veszik ostrom alá, hogy így a' sötétben rabolhassanak, hazug
hír volt mint a' többi illyes, 's a' szabadság' ellenségeitől ko-
holtatott, hogy a' nép ellen ingereljék a' polgárokat, — est'
beáltával a' legrendesebben világított a' szesz, kivéven az
elysiomi mezőn fölállított lámpákat mellyeknek öntöttvas osz-
lopait barricadehoz foglaló keresztrúdakul törte le a' nép. —

A' sorkatonaságot a' merre csak vonul „éljen a' sor!”
(„vive la ligne”) kiáltással fogadják; ezek t. i. kimélik a' népet.
— A' politechnicum tanuló nagy szerepet játszanak forra-
dalmakban mint segítői a' népnek a' katonaság ellen, 's a'
merre mennek rendkívüli tapsban részesülnek. — A' munici-
pauk több ezredből szedett igen derék, válogatott egyé-
nek, mindnyája megüli az ölet, 's hogy valakit közibök ve-
gyenek; külső szépségen, férfias erőn, bátorságon kívül, három
évi mocsoktalan magaviselet kívántatott — egyéni becsület-
ségök ellen nem is lehet kifogás, de a' nép iránt kimélette-
nek, viszont ő rájuk tör legkegyetlenebbül a' nép' bosszuló
dúhe, — jaj a' municipálnak ha kettőt hármat külön szakaszt-
hatnak! Egy őrházat hova municipauk menekültek fölgyujta
a' nép, 's bent is égnek ha a' segítségökre jött sorkatonaság
nem menti meg a' fulással küzködöket, nagy bajjal sikerült
elnyomniok a' tüzet.

St. Denis, St. Martin utcákban kezdődik a' zaj, ez a'
valódi forradalmi rész. 200 egyén pusztá kézzel foszt meg
fegyverétől egy csapat katonát. Barricadeok emelkednek utcai
kövekből, butordarabok töltik be a' hézagot, az egészet ke-
resztbetett vasrudakkal erősítik össze, — dühös csata foly. A'
katonaság szuronnal rohan, a' nép lövéssel fogadja, sokan
húlnak el, — a' tüzet parancsoló tábornagy' vállairól letépi
a' rojtokat, lefegyverzik, sótt életét alig sikerült megmenteni
egy pár bátrabb közkatonának.

A' Caroussel piacon nem engednek senkit keresztül, a'
Király, Nemour, és Montpensier hercegek' kíséretökben lóháton

jelenik meg, beszédet tart a' nemzetörséghez, — hasztalan fáradság! bajos orránál vezetni az egyszer megcsalt franciát, itt szóvirág nem elég, itt nincs táblabíró, 's pusztában elhangzott kiáltás a' kegyes királyihang. —

9 órakor a' Transnonian negyed' St. Martin St. Denis utcákon temérdek barricade áll készen, katonásan őrzi a' nép. A' hazamenőket legnagyobb szivességgel segítik-keresztül 's vezetik lakókajtajáig. — Rambuteau utcában fátylós egyének járnak sorra a' házakat, addig kopogtatnak még valaki megjelenik — „ki az?“ — „a' nép!“ — „mit akar?“ — „fegyvert, ha van!“ — van!“ — a' kapukon hol kiadják e' szavak olvashatók „kiadták a' fegyvert.“ —

Est' beálltával oszlik a' tömeg. Ime világos példája, hogy a' francia nem rabol a' szabadságharc' ürügye alatt! — az utcák népetlenek, a' boltok zárva, 's mintha éjfél után járna az idő, oly csend a' falak közt, egyegy sebessen elhaladó kocsi' dörgése, vagy a' halkan elvonuló nemzetörsereg' lépteinek kopogásától hangzik pillanatra a' kövezet, azután — ismét előbbi csend. — 120-ra teszik az elfogottak 80-ra a' sebesült, 's 59-re a' holtak' számát. —

A' Victoire piacon boulevardokon örtüzek égnak, körülöttök katonák — barátságosan beszélgetnek a' közibök telepedett egyénekkal, kik társaik' a' nép védelmére szállítják föl őket. — A' nép is örtüzet gyújt a' barricadeok mögött 's viraszt—szemében élénk tüze ragyog az elszántságnak, száraz kenyéren rágódik 's — arany szabadságról álmodozik.

Senki nem tudja mit hoz a' holnap? — — — A' 23-ki történet dühös folytatása az éj közbejöttivel megakasztott nagyszerű kezdetnek. — A' reggeli hajnal' első pirkadása összeelegyül az örtüz' lobogásával 's kísérteti fényben világítja az éjt keresztül virasztott barricadeok' emberét. — 100,000 fegyveres katona van Párisban, a' nép ezt tudja — 8 napi eleséggel vannak ellátva a' kaszárnnyak, a' katonaság' kezeiben puska, szurony, ón, puskapor oly nagy bőségben, hogy fölvetethetnének vele egy városnegyedet, — ezenkívül a' katonaság rendezett, az éjt nyugodalomban tölté,

meleg ágyban pihente ki a' nap' fáradoalmait 's uj erőt bátorságot gyűjtött a' reggeli étel italból, — míg a' nép utcaköveken virasztott, dideregve, éhesen szomjasan. Illy körülmények között kiállhat jót a' kimenetelről? győzhet-e az elszórt éhesszomjas csapat; kinek sem vezére, sem biztatója, egy jóltartott táborszereg ellen? töltött ágyúkat cepelnek végig az utcákon, tüzerek izzó kanóccal kísérik a' vészjósló madarat, a' nép ezt tudja, 's mégis habár mindenki kételkedve rázza fejét a' kimenetelen, habár mindenki borzad e' szemlére, ő maga az a' ki rendületlen, ő maga az a' ki nem borzad, ő tisztában van, karában erő, szívében elszánt indulat, agyában világosság, vele az öntudat „halál vagy szabadság!“ gondolja mert nem szóll de hallgat, mogorván néz, lesi ellenét, tűr nyomort, de mert önmagában bízik — nem kételkedik.

Újongás, harsány trombita szó, dobok' kereplő' zaja, fegyvercsattogás, puskaropogás, élénk csatazaj, a' győzelmes nép' vad kiáltása, közben egyegy haldokló „jaj“ tölti be a' levegőt. — A' concorde piacon álgúyuk vannak kiszegve. — Tömérdek barricadeot építenek: messengeriák, omnibusok, cabriolettek, lisztel porral tömött zsákok; hogy az álgúy se járja, kövekkel színig rakott hordók, divánok, márvány asztallapok, szekrények hevernek egyegy csomóba halmozva, 's megannyi bástyát képezve zárják-el a' szabad közlekedést, a' templomok' előtti rácsolatot szétszedte már a' nép, kettő három feszíti e' vasléc' hegyét az utcai kövezet' hézagába 's így föltépve az első 4—5 követ, a' többit úgy morzsolják utánna mint a' csövestengerit, vagy a' száraz pogácsát. E' kövekkel legelősször is a' leültetett kocsik' belsejeit töltik meg, azután előtte utánna halmozzák a' rakást, közbe hogy erős, összetartó legyen, hosszú vasrudakat, olykor egész sorompót fektetnek. Kétfelől a' házak mellett annyi hely van hagyva, mennyi elég egy gyalog embernek, hogy e' résen teste' élivel vergődhessék át. A' nép töltött fegyverrel őrizi a' részt, a' jövőket egy a' menőket a' másik oldalon bocsatja. Szigorú a' rend, minden elmenő köteles a' barricade' tetejére egy követ tenni föl, akkor mehet, addig nem, kivéva a'

nőket, az öregeket, és a' gyermekeket — nos hogy tetszik? jertek ide ettől az utcai gamintól emberséget tanulni óh ti divatbábok, magatokat túlélte, kiégett keblő, üres koponyájú fertály mágnessok! Lássátok már egyszer át az isten áldjon meg benneteket, lássátok már át egyszer valahára, hogy nem lealázó csúszás, mesterkélt hajlongásból áll az igazi finomság! hogy a' legczifrább bók ha a' szív nem tiszta honnan a' bók ered olyan aljas majomcomédia, mellyben csak a' hozzátok hasonló míveletlen lelkek találhatnak nem csömörletest! ez a' nép olyan szurtos a' barricade' porától mit sárrá gyúrt az eső, hogy a' pecsétisztító nem veszi ki ha hozzá dörgölőztök, de azért jöjjetek! csak egy pillanatig legyetek tanúi lélek nagyságának, szívemességének, 's úgy megtisztultok; hogy 10 évi válogatott saloni élet sem lessz képes beszennyezni a' megtisztított helyet.

Fegyveres csapatok húzódnak el, legveszélyesebbek a' municipauk, ezek nem elégesznek meg az utcai népre puszkázni, de az ablakokból bámuló egyéneket is lelövik ha föl szállításokra nem csukják be ablakaikat — asszonyokat sem kimélnék, 's magam láttam egyet összerogyni, szántsándékkal vették e' célba, vagy csak úgy találta föbe egy eltévedt golyó nem állíthatom.

St. Denis utcában heves összeütközések. — 10 órakor barricadeok zárják az ezt keresztül metsző utcákat — 20 főből álló szomorú csapat vonul el a' házak alatt, nyugágyra terített holtat hoznak; egy fiatal munkás' tetemét, nadrág 's ümögéből áll öltözte, a' municipauk öjték meg félóra előtt, mellén volt megtépve az ümög, 's vérfolt jelölte a' sebhelyet. — „Tisztelet a' holtaknak!” 's az utban talált nép levett kalappal áll föl, 's földözetlen fővel marad még elhaladnak . . . . . így tanusítja tiszteletét a' szabadsági martyrok' hült tetemei iránt.

A' legutolsó gamin büszke azon barricadera mellynek ő vetette meg alapját, 's nem egy példa mutatja miként késebb gyakran szemeközé nézni a' bizonyos halálnak, sem hogy barricadejét hagyja oda. A' tömérdek példák közül egyet idézünk: St. Martin utcában történt. A' sorkatonaság' egész

csapatja közelg egy olly barricade felé, mollynak résén egyetlen gamin áll őrt, — a' gamin észreveszi a' közeledőket 's kétségbeesve kiabál; segítségül híva társait. Szavára nem hajtanak, történetesen épen népetlen az utca. Ez alatt a' katonaság egyre közelg 's a' gamin látja nincs remény megmenthetni barricadejét, fölragadja tehát a' zászlót 's a' barricade' tetejébe ugorva térdre ereszkedik. A' katonák célba veszik. A' fiú nem vesztí el lélekjelenlétét, de beburkolja kezét a' zászlólobogójával 's mellére mutatva határozott hangon szól — „ide csak ide! lőjj ha van bátorságod, löddmeg nemzeti zászlódat hogyha francia vagy!“ — egy polgár tanuja az egésznek meglágyúl e' jelenetre, fölmászik, a' fiú elébe lép, 's mellét kitérve szól. „Fegyveres katonák gyilkoljátok meg fegyvertelen polgártársatokat!“ de a' katonaság leeresztette a' fölvont fegyvert, egyetlenegy se lőtt, visszafordultak.

Az egyre kereplő dobok fegyverre szólítják a' nemzetőrsereget, kik a' szemközt jövő néppel találkoznak. — „Éljen a' reforme!“ ordítja a' nép. — „Éljen a' reforme!“ válaszol a' nemzetőrsereg 's barátságosan keztenyujtva vonulnak el egymás mellett mint ugyanazon elvért küzdő, együtt élő, 's ha kell együtt haló testvérek.

Guizot ezalatt jelentést tesz a' követkamarában, miszerint a' király gróf Molét egy új ministerium alakítására rendelte magához, tagjai: Dufaure, Vivien, Villeaut, Passy, Toqueville, Gouin, Lanyer, addig pedig így szólt Guizot míg a' mostani ministerium áll, — ő kötelességét fogja teljesíteni, a' törvényeket kezelni. Iszonyú zavart idéztek elő e' szavai, 's az oppositíótól bukása hírére olly tapsot nyert; a' minő szíves tapsot még kevés becsületes ember kapott.

Odillon Barrot a' saját, és még 52 más követektől aláírt vádlevelét nyújtotta be a' ministerium ellen, az új ministerium alakításának hírére visszafogja ugyan azt venni mint kijelenté, de mégis a' vádlevel a' bureauhoz útasztatik, a' vádlevel pontjai:

1. Kivülről franciaország becsületét, és érdekét árulta el.
- 2 Az alkotmányt alapjában hamisította meg, a' szabadság' biz-

tosítékát lábbal tapodta, polgári jogokba nyúlt 3. rendszeres vesztegetést kísértett meg. 4 A' ministeri érdekekben a' nyilvános hivatalok mint minden attributumok és kiváltságokkal kereskedést űzött. 5 Ugyanezen érdekekben a' státusz' pénzügyét tevő lőnkre, így a' nemzet' erejét, tekintélyét becstelenítette. 6 A' polgárokat erőszakkal fosztotta meg olly jogoktól minőkkel minden szabad státuskormány bir, és a' melyeknek gyakorlatát a' Charta, törvények, és a' múlt biztosítják, végre 7. hogy nyílt forradalom ellenes politikával minden nyeresiményét a' két forradalomnak kérdésbe tette, 's az országot zavarba döntötte."

A' tanulók is nyújtottak be egy kérélevelet 800 aláírással. Hasonlóképp a' polgárok a' ministerium ellen, és a' reforme mellett. Minden pillanatban kimentek a' követek hogy azt elfogadják. —

A' csata ezalatt percre sem szűnt meg, de reggeltől szakadatlanul foly. Több barricadera vérszínű lobogó van tűzve, 's itt legdühösebb a' csata, általánosán pedig St. Antoine Montmante, Vieille du Temple, St. Martin, St. Denis utcákon foly leghevesebben, több tiszt esik el. Egy tábornagy' koponyáját zúzza szét a' golyó. Egy osztályfőnök a' place du Chateleten öletik meg midőn egy barricadeot akar rohanással venni be — a' főnöküket elvesztette katonaság között nagy a' zavar, 's most a' nép támadja meg őket, elszedik puskájokat, 's az ellenők készített golyót ellenségeikre lövik — tetemes a' holtak' és sebesültek' száma; az elsők tisztelet, utóbbiak a' leggyöngédebb ápolásban részesülnek. — Zápóra hüljön bár a' golyónak a' francia nem hagyja el sebesülteit! — például:

A' boulevard Bonne-Nouvellen egy sebesült fiatal embert fogtak el a' katonák, 's a' Gymnase színház előtti őrházba vitték, a' fiatal társai összeszövetkeztek 's kiabálással kérték vissza a' foglyot, a' katonák nem tüzeltek — „Mért nem löttök?“ szólt a' fiatal sereg — „telyesítségtek köteleességeket mi is telyesíttendjük a' magunkét!“ ezalatt hágcstó támasztottak a' falnak, földmászta, 's fiatalársukat megzabadí-

tották, a' katonaságtól egyuttal elszedték a' fegyvert, kistűtötték a' levegőbe 's így adták ismét vissza. — „Éljen a' sorkatonaság!“ kiabált e' vitéz, s' nemes tett' látására az oda gyűlt tömeg. — —

Minő jószívű a' francia, erre velem történt esetet mondhatok: A' vendéglők be voltak zárva, az idő délután, 's én még mit sem ettem „Citoyen!“ szólék egy falatozó barricade'-örhöz „átkozottul éhezem, és ha ön....“ — szavamba vágott — „hogyan ön éhes? ah! itt! fogja ha úgy tetszik“ — 's kenyerét két darabra törve nyujtá felém nekem — „bocsánat polgártárs!“ — szóló e' közben mentegetőzve — „hogy egészen oda nem adom, de még ma én sem ettem, 's így én is éhezem!“ — „ah éljen a' testvériség!“ (vive la fraternité!) szóló egy harmadik — „én már nem vagyok éhes itt egy darab kenyér, osszák kétfelére!“ —

A' francia jó kedvét sem hagyja otthon azért hogy harcba megy. A' municipaok egyet combon löttek. — „Jaj!“ kiabált sántikálva „szerencsém, hogy nem vagyok Guizot, mert most nem tudnék szaladni!“

A' municipeaok jöttek 's egy Gamin a' közben a' hogy célzásra emelte puskáját, meglökött, a' puska eldőrdült 's egy municipal leesett — „hah!“ kiáltott „ez a' golyó ugyan rossz földbe esett!“ azután hozzám fordult 's bocsánatot kért, a' mért megtaszított.

— „A' kezedet! „szóla egy haldokló, fiatal barátjához — „megállj csak egy pillanatra, előbb nem, míg meg nem boszúltalak“ 's csak miután lelötte ennek gyilkosát, szorította meg barátja' hidegülő kezét. — „Meg vagy boszúlya barátom!“ — „köszönöm!“ hörögte a' haldokló, lelkét kilehelve.

A' hősiségnek nagy példáját adta egy munkás, lovas municipal csapat vágatott, 's ő a' rohanók elébe plántálta föl a' szabadság' zászlóját — kardcsapás repesztette el koponyáját „szabadságért halok meg!“ voltak végszavai.

A' nemzetőrsereg ma sem igen vesz tényező részt a' csatában, 's e' tekintetben sokat tett Cremieux' válasza, ki a' hozzá tanácsért folyamodóknak, kérdésekre a' jelen körülményekben miként viseljük magokat — ilyforma feleletet adott:

„Uraim és kedves polgártársaim! ma reggel midőn a' 4-ik osztály' népes küldöttsége szerencsétlenül, hozzám jö-
vén — tanácsomat kérni, miként viselje magát e' jelen kö-
rülmények között, én nekik ezt mondtam. — „Védői a' köz-
bátorság és a' szabadságnak, menjenek tömegestől puská nélkül,
főké azon helyekre; hol az összejutások zajosak. Szün-
tessék meg a' csatát, nehogy kifolyjon még több testvéri vér,
polgárok vagy katonák! mert a' katonák — éppen úgy
testvéreitek mint a' népl a' nemzetőrsereg zajos tapsal
fogadta ez emberbarát' szavait, 's itt az ok, mért hogy a' má-
sodik napon sem dobta magát a' harcolók' soraiba, ellenkezőleg
békéltető szerepet játszva főké odaintézte hatályát, hogy a'
sorkatonaság és nép közötti komoly összejutást hátráltassa,
mennyire lehet. Lepelletier-utcában egy nemzetőr parancsnok
igy szólt az előnyomuló vasascsapat főnökéhez „— Ön nem
fog keresztülmenni, ez a' negyed csendes, le Guizotval, éljen
a' reforme!“ a' főnök köszönt 's a' vasasok hallgatva húzod-
tak el. Sok támadást gátoltak illymódon visszatartóztatva a'
vadász, sorkatonaság 's dragonok' több csapatjait. —

Másfelől egyre foly a' csata, nő a' lárma, egész sorló-
vés kerepel harciénekök a' marseillaise' buzdító hangjai közé
— mindenfelől hordják a' holtakat, és sebesülteket, több őrház
gyujtanak föl 's egy lánchidat melyre katonaság menek-
ült, elvágva, min függött, a' sodronyból fonott kötelet — buk-
tatnak a' Szajnába. — A' francia rendkívül ügyes a' barrica-
deok' oltalmazásában, 's kivált ha már puskája van, a' győze-
delem részére szinte bizonyos. Az első barricadeokat őrházak'
élébe építik, hol a' vész legnagyobb, vagy keresztutcákra, hol
a' rohanás legstürbb — a' barricadeokat úgy alkotják, hogy
az őrház felé eső rész meredek mintegy hátat vetve, torlógátat
képezzen, erről jönnek a' katonák, a' másik rész menetelés,
itt áll a' nép, — már most ha a' katonák jönnek, a' népnek
csak fele süti ki fegyverét. Egy a' legjobb lövő a' főtisztet,
többi részint az alsóbb tiszteket, részint az első sor' egyéneit
(Franciaországban népmulatság a' céllovás) veszi célba.....
azután ezek töltenek 's az örök' másik fele foglalja el a' tü-

zöld pontokat — ha a katonaság ekkor se vonúl vissza 's előnyomúl, a' barricadenál bizonyosan megáll, mert nincs más mód bevenni azt, mint vagy fölkapaszkodni a' leggyakrabban másfél üles barricade' tetejébe, hol a' nép csapásraemelt vaslécekkel várja, vagy a' házakmelletti részre kertülni — hol azonban egy széltében két ember nem mehet — 's itt a' nép gyilokkal fogadja. — St. Antoine- utcában a' sorkatonaságból egyetlen illy barricadenál 34 esik el, ellenben, st. Denis kapujánál a' két tűz közé szorúlt barricadeurök, számra 15 közül egy se menekül. — St. Martin kapujánál egy sorlövés 7-et terít le szinte a' nép közzül.

„Le Guizotval éljen a' reforme!“ hangzik mindenfelé.

A' két kamara' küldöttségge, nemzetőrsereg, polgárok, tanulók' kíséretében a' Tuileriákba megy, hogy a' ministerium' elbocsátását sürgesse — másfelől 3,000-en, követve roppant néptömeg 's nemzetőrseregtől szinte oda, ugyanazon okból. — A' sorkatonaság' több legiója lefordítja puskáját 's fraternisál a' néppel. —

„Le Guizotval! le a' ministeriummal! éljen a' reforme!“ kiáltja polgár, nép, katona, egy szív- egy lélekkel. Csak a' municipál marad kutyakövetkezetes 's a' hol ezek állnak, a' merre ezek mennek, ott foly a' vér, arra megy a' halál.

Egyszerre híre terjed, hogy Guizot megbukott, a' ministerium változott, 's e' híre a' nép mint a' város más színt, más alakot ölt; a' könnyebb barricadeokat széthányják — a' nép eldobja fegyvereit 's a' katonák' soraiba rohan. 's kik pillanat előtt mint ellenség állottak szemközt, már mint testvér ölelkeznek, barátságos szavakat váltanak, ezer meg ezer kölcsönös bocsánatkérés között csókolják meg a' homlokot; melyet pár perc előtt még úgy célba vettek, hön szorítják keblökhöz az így félreismert szívet. A' katonák csudálkoznak, hogy tudtak ők lőni erre a' nagyszívű népre? a' nép csudálkozik, hogy tudott lőni ezekre a' derék katonákra? mindkét fél csodálkozik, hogyan lehettek ők ellenség, mikor testvérek lehetnek? — Soknak könny csorog szeméből, legtöbb szóhoz nem jut, gondolkoznak — mert nem tudják fölfogni, honnan

a' félreértés . . . . . egyszerre világos lesz, hogy — — —
 's „Guizot!“ hangzik a' tompa vád, „Guizot!“ ismétli egy
 millió a' vádat, mert a' név lesz a' vád, és mintha nem volna
 e' névhez más méltó nagy átok, a' név lesz az átok, 's az átkozott név' kimondásával, egy millió mondja a' bűnös' fejére az átkot. Fölvilágosodott nemzet! a' legutolsó Gamin tudja miért harcol, mert ime vége az oknak, 's ő leteszi a' fegyvert. Nagylelkű nép! ha ő örül, azt akarja, hogy örüljön ellensége is, és eltitkolja sebeit, de ölelésre nyújtja ki karjait. St. Martin utcában hat munkás jött, egy nyugágyat hoztak, mellyen egy sebesült fekvőt kiterítve, az, alig három perc előtti csatában kapta sebeit egy barricade oltalmazásában. A' katonák megilletődve nézték, sőt legtöbben félrefordultak, szégyelni látszának az elkövetetteket — „mi ez barátim?“ kérdezte a' sebesült, átlátták már a' katonák, hogy nem jól teszik, mikor reának lönek testvéreikre, átlátták már, hogy mi az ő szabadságukért épen úgy harcolunk, mint a' magunkéért, 's azért fraternizálnak polgártársainkkal?“ — „Légy nyugodt polgártárs; a' csatának már vége, Guizot megbukott. . . . 'S most a' katonaság szégyelli hibáját! — „Hányadik legio ez?“ kérdé a' sebesült, — „az ötödik!“ lőn a' válasz — vigyetek közibök, ök ellenségeink bár, de vitézül harcoltak, hadd szorítsam meg kezöket a' derék katonáknak.“ Boldog hazája illy fiaknak, szabadság bölcsője Franciaország! a' te neved vet fényt Európa egére. Ime egy példa, minő szívan e' nemzet fiaiban csatában! dühösök mint az oroszán csata után nemések mint az oroszán, harcban elég hős legyőzni ellenét, de harc után még nagyobb hős, 's legyőzi önmagát. A' barricadeokon kölykeiért küzdő tigris, egy perc 's kivívott szabadságában volt ellensége' kebelén könyező gyermek — olly egyszerű, olly naiv, mint az örményben könyező gyermek. —

A' külügyi minster, Guizot háza falára ezt írták: — „ebben a' házban több csinos szobák vannak bérbe kiadandók“ és „ebbe a' házba lakó kerestatik!“ tehát csak tréfás guny a' büntetés.

Bővebb, de csak a' mezőn, mert Páris fölött most két

fél a' nap, az utcákon ragyogóbb a' világosság, mint volt dél közepette, megereszti a' légszeszt, 's mint tündérek' palotája egyetlen fényözönben uszik a' város, ünnep legyen, kívánja a' nép, a' nép szava isten szava, és lesz egy ünnepély, egyszerű, de egyszerűségében méltó a' naphoz: hullámozó csoport, tarkabarka tömeg — fáklyákkal kezeikben 's a' legbizarrabb színvegyületben — tölti meg az utcákat. Nincs kém, nincs közöttök rendőr, de épen azért szigorú a' rend; mert mindenki öre önmagának, öre hazája' becsületének. Karöltve járnak az utcákat, fölkeresik a' helyeket hol a' vér folyt, meg — megállanak egy egy barricadénál, hallgatják az ott történeteket, betanulják 's fél millió ajakkal ismétlik a' martýrok' neveit. Ollykor egy könyezőre takálnak, a' nép hozzá tódul, megkérdi, mi baja? 's a' felszóllított elmondja hogy testvére halálán kesereg; ki épen e' helyen esett el, 's a' nép füsttel veszi körül az elhunyt hős' testvérét, felszólítják, beszélné el a' dicsőült halálát, a' testvér könyek között adja elő az egyszerű esetet, 's az ujongó nép' ajkán elhal a' harci ének, leveszik kalapjokat, 's a' legtisztább könyekből áldoznak az ismeretlen hős' emlékezetének. ....

Marseillaise Girondinsek' dala hangzik mindenfelé. Most látva az utcákat először, nem hinnéd a' ma történeteket; többé nem a' szilaj harcosok, más nép ez egészen, megváltozott — az ablakok kivilágítva 's ha van, mely nincs, ott a' tömeg megáll „des lampions! des lampions!” kiabálnak, míg sötét az ablak, 's ha kérésök megadatlik, tapssal üdvözlük a' részvétet, minden kivívott gyertyán úgy örülnek, mint egy egy megnyert csatán. — „Éljen a' reforme” 's Marseillaisét énekelve mennek odább, ha ollykor egy a' sebesülteket ápoló ház elébe érnek, csendre intik egymást, 's ezek húzódnak el hallgatva, csendesen, nehogy megzavarják a' szenvedők' nyugalmaát.

Kilenc után járt az idő — a' nép bejárta St. Denis, St. Honoré St. Martin 's a' t. utcákat, a' Boulevardokat, midőn egyszerre vége lett az örömnök — eltűnt a' zene, vigalom, 's a' halál' angyala röpült el Paris fölött — a' nép meg van

csalva, a' királyi ígéret hazug beszéd, lép, csupán elámitani a' népet — 's a' nép . . . . de beszéljen a' történet. — —

Pár szavakkal egy kitérést előbb: Az eddig történtek nem egyéb, mint fényes demonstratio 's e' pontnál hol állunk, kezdődik a' szabadsági harc a' revolutio. Az eddigiek a' ministerium ellen intézvék csupán, de a' következők a' királyt ütik el, szétszaggtják a' trónust, 's darabokra törik a' koronát. — Ma igen sokan vannak, kik az egészet előre tudni akarják, sokan vannak, a' kik azt állítják, hogy ők azt előre látták miszerint e' nép a' demonstratiónál nem fog megállapodni! hm! különös hogy ezek a' jámbor jóslók most támadnak föl, mikor már megtörtént az egész, 's előbb hallgattak. — Mi nem állíthatjuk magunkról ezt a' mély előre-belátó prófetai szellemet, sőt ha valaki ránk fogja, tagadjuk, igaz, nem is vagyunk mély politicusok, de egy kis emberismerettel dicsekedni már csak inkább merünk, 's ennélfogva megvalljuk, 23-ikán estve még csak 8 órakor se lehetett volna elhiteni velünk, hogy ez a' kiengesztelt nép újabb méltatlanság közbejötté nélkül holnap a' trónust döntse meg, — és nem csak 23-ikán estve vélekedtünk így; de még ma is azt hisszük, hogy — „ha nem történik aza' véres gyilkolás, melyről majdan alább szólunk, az egész csendesen mulik el 's csak egy olly demonstratio marad, melynek leírására, legyenek bár még olly szépek az egyes események, tán épen, mert egy demonstratió irányában nagyon is szépek: soha nem mártanáknak tentába a' tollat. — Sokan titkos forradalmi társulatok' bujtogatásában keresik a' forradalmi okot, 's habár ez hihető is; magam láttam nevezetesen elég példáját, miként terjed Guizot' bukásának hírével csaknem egyszerre az ugyanezt kétségbe vonó, meghazudtoló hír a' nép között, mégis hiszen hídje a' kinek tetszik, de én részemről nem akarom magammal elhiteni, hogy titkos szövetség, 's forradalmi társulatok' egész pókháló-szövedéke fogta meg a' koronás szűnyogot — a' véletlenség jött segítségétül az azt felhasználni elég ügyes francia népnek, a' véletlenség egy 14 esztendő Gamin alakjában, mert épen egy Gamin, egy köny-

nyelmu Gamin tépte szét az ármányos ministeri kezekből olly mesterségesen szőtt hálót, egyetlen pisztolylövés rázza meg az alapjában férges alkotmányt, 's döntötte halomra e' bűnfészket; a' fransia trónust!" — így hiszi a' felületesnek nevezett nép, 's e' hitben a' felületesnek nevezett néppel ugyanazt hihetnem olly igen jólesik. — „Nincs véletlenség a' politicában, mondják sokan.“ — Oh a' kik azt mondják azok a' processus juristról álmodozó táblabírák 's szavokra nincs mit felelnem. — De a' profétákhoz volna egy kérdésem „mit gondolnak, hogy fog ez az europai mozgalom végződni?“ — tessék mély belátású jósló uraimék, jövendőljetek! és egy szavam, t. i. más emberfia sem eszik reggelire épen bolondgombát, hogy keresztül ne látna a' ritka szítán! de könnyű a' megtörtént okozatból utólagosan vissza-okoskodni az okra, hisz oka mindennek van, 's okkalmóddal még az őrseregi puskák' rozadás srófjait is be lehet mélyebbre csavarni — de azokból előre kell ám jövendőlni, ha meg akarjuk nyerni a' koszorút, persze ez kényelmetlenebb, mert abba a' kellemetlen helyzetbe jöhetünk, hogy jóslataink, mint a' szegedi naptár — tiszta időre nagy szelet hirdetnek. — Minden történetben van összefüggő kapocs, csak hogy néhol olly mélyen rejlő, hogy emberi szem utóbb is alig foghatjafel, előbb gyakran soha, nos ez a' véletlenség! Lajos Fülöp érett büngyümölcs a' férges körtefán, kinek mindenesetre le kelle hullnia, de mikor ez a' kérdés? e' kérdésre egy Gamin felel, elsüti pisztolyát, tudta nélkül rázza meg a' fát, 's a' legszerencsésebben fejti meg a' kérdést, — ez az én hitem. — Menjünk át a' történetre.

Az örömittas nép között mint szél-kergette tűz harapódzik a' rossz hír — „Guizot nem bukott meg, a' régi ministerium áll, 's ők meg vannak csalva!“ Száz ezer ismétli egyszerre e' szokat 's száz ezernek mondván el adja tovább — Guizot' laka a' külügyi ministerium előtt nők, gyermekek, öregek, poigárok, tanulók csoportoznak fegyver nélkül, — sötétben találják az ablakokat 's a' házat a' 14-ik gyalogezred' egy osztályától oltalmazottan, ekkor egy Gamin válik ki a' tömegből 's a' katonákhoz illyformán beszél: —

„Polgártársak katonák! Páris egy csillag a' sötét éjszakában, az egész város világosság tengerében úszik, mindenki örül, vigad, 's a' ti házatok sötét mint egy tömlőc, csak a' ti arcotok komor itt a' vigalom közepette, szemétek véstőlölág meredeznek ránk testvéreitekre. . .

— „Helyesen! kiáltott a' tömeg, gyertyát az ablakokba des lampions, des lampions!“

— „Halljátok“ folytatta a' Gamin „a' nép gyertyát kíván! ha a' szabadságot kivívtuk, ha a' zsványt effergettük, mire akkor a' tömlőc? szellőzzétek a' fészket, világossítsátok ki az áblakokat!“

A' nép megújítja kívánságát, a' katonaság nem felel 's a' Gamin folytatja: — „Vagy barát vagytok vagy ellenség, de a' barát megosztja örömeinket . . . . vagy tisztelitek a' nép kivívt jogát vagy nem, de csak számoló ellenség viselheti magát ilyen hidegen. Ha ellenség nem vagytok velünk tapsoltok, ha itt ebben a' házban helyeselik a' nép' kivívt jogát, a' reformot . . Polgártársak — katonák látni akarom ha töltvék-e fegyverreltek? A' katonaság nem felelt 's a' Gamin türelmetlenségében — „vive le reformeot!“ kiált, pisztolyát ki-sűtve. —

A' katonaság ezt támadóul veszi — 's borzasztó kegyetlenség, vérlázító jelenet, a' főtiszt' parancsára tüzet ad a' katonaság a' fegyvertelen népre, — nők, gyermekek, öregek bűnknek ki a' sorból, 52 hál le részint holtan, részint halálosan megsebesítve. A' nép elszörnyed, — fűlszedi az elesetteket, 's megfutamodik. — „El vagyunk árulva!“ ordíták kétségbeesetten, mészárszékre hurcolnak bennünket, — halál! halál! a' gyilkosok' fejére!“ 's a' mecseket leszedik, mindenfőől csukják az ablaktáblákat, kioltatnak az utcai lámpák, — éjszaka nélkülül Párisra, kétszerte vak a' világosság után — „fegyverre fegyverre!“ 'S lármadobok veretnek fölhívók a' polgárokat „fegyverre fegyverre!“ 's a' nép döngeti a' kapukat, elszórtva mindenkit, a' ki él és mozog. — — —

A' vérző holtakat nyílt szekerekre rakják, fekete posztóval terített lovakat fognak elébe 's a' fűklya' fényétől gyé-

ren világított gyász fogatot úgy hurcolják utcáról utcára, — a' sötétség, a' tompa kocsimorgás, a' halomba fektetett holt-tetek' látása, mik vérrel jegyzik az utakat, — iszonyú, dühvel töltenek el minden emberi szívet. . . . .

Egész kapukat tépnek le barricadenak, a' kövezetet szag-gatják — a' gyógyszerárakban puskaport csinálnak, 's míg egyrészők a' templomok tetejéről leszedett czink 's ónból önt golyót, addig mások, előre is, lánczdarabokkal, rozsdás sze-gekkel töltik meg puskájokat. Függyönt, zsebkendőt, sok in-gét tépi folytásnak — A' Notredamei toronyban megszóllal az öreg bourdon harang, 's ez olyjel, melyre a' félholt Francia megfordúl ágyában. — A' katonaság sem pihen, 's még csak most egy órakor éjjélután foly a' vér, minden útca csatatér, fegyver csatlogás, csatadal, hadizaj mindenfelé, álgyük dö-rögnek, hogy ablakokat tör össze a' hang, 's a' barricade köve szintugy harsog ha súrolja a' kartács, — egész octávát fog a' puskagolyó, kerepelve csatlog a' falakon, 's bourdon egyre szóll, és a' lármadobok — A' polgárság fölkel a' nép mellett, hogy kemény csatát harcoljon a' katonaság ellen. —

A' diákság szinte nem marad el, de eleinte visszszave-retnek. St. Sulpice' templomába kénytelenek menekülni, a' ka-tonák ostrom alá veszik a' templomot, 's a' diákok az ablakok-ból tüzelnek. Ekkor három álgyút vonszolnának elő, de a' nép elszedi, a' pattantyusokat leöli — 's az álgyúport összezuzva puskájokba tömik, — a' diákok megszabadulnak.

A' boulevardakon kifűrészelik a' fákat, 's százával építik a' barricadeot. A' vasutakat fölszedik, nehogy a' vidé-kekről még több katona jöjjön nyakukra. — — —

Az asszonyok se maradnak el, sok háznál üstökben for a víz. Égő szurok lapdákat, oltatlan mézsport, kénsavanyt választóvizet, márvány asztallapokat, divánt, szekrényt, zon-gorát, szóval egész butorzatot zúditnak a' barricade előtt összetorlódtott katonaságra, — Sok szegény család kinek alig volt mit ennie, 's kit álmából vert föl a' láрма, kidobta nyoszolyáját ha nem volt más butora. Nehány ily házat meg-támadtak a' municipuak, de a' benlakók jó előre föl-

szedték a' kapu alatti boltozatot, 's támadóik a' pinczébe zuhantak. —

Rendkívüli vitézség példáit mutatja ez éj — Több álgúkat foglalt el a' nép, 's a' bastille terén, egy pattantyúst mikor már éppen el akarta sütni, rántott le lábáról egy oda-csúszott Gamin 's késit szurta a' földön fetrengő szívébe. —

. . . Négy óraker éjjel kivolt úzve a' lovasság. Az utcákat üvegcserep্পel hintették be, mik a' lovak' talpait fölmet-szették, ezenkívül az egyre épülő temérdek barricade által tökéletesen erőtlenné lettek, úgy hogy örülnek a' megszabadultak. —

Százával vannak a' holtak. — Így virad a' reggel — 24. F e b r u á r' reggele az 1652 barricade által elzárt Páris fölött — a' sorkatonaság' a' boulevardokon van föl állítva, 's megható szemlét nyujt tekintetők, mert szemökben a' bizonytalanság' kinos szorogása ül. — Ezek kimélik a' népet, őket se bántja a' nép. „Éljen a' sor!“ (vive la ligne) melyre „éljen a' nép! vive le peuple!“ válasszal felelnek, puskájokon visszavan fordítva a' szurony, sokan önkénytesen átadják fegyverüket, 's a' töltést. — Kilenc óraker megszűnik a' csata, 's Bugeaud Marchal' segédei békejelül fehérendőt lobogtatva jelennek meg' az utcákon, hirdetik: hogy ők Bugeaud Marchal' segédei, és folytatják a' Marchal kormányzójává nevezetett ki Párisnak, főparancsnokává a' nemzetőrségnek. — Hogy Bugeaud nem akarja vércsapolással mocskitni új hivatalát 's ezért parancsot adott a' katonaságnak, miszerint visszahúzódjának; de — tevő utánna a' néptől is hasonlót kíván. — Ez ismét cselfogás lett volna. Lajos Fülöp t. i. katonasága közül a' lovasságot többé nem használhatta, a' gyalog katonaságnak pedig egész legiói puskájokat, töltéseiket adták át 's fraternizáltak a' néppel. Ez tehát csak olyan kénytelenségből érnyes tett lett volna, hogy megfogja a' népet és időt nyerjen — mert hiszen hogy a' királyi apa mennyire nem irtózott kedves gyermekeit vérbe fürösztetni, arra bizonyítékul az eddig mondottakon kívül, majdan alább még egy négy szemközötti bizodalmas párbeszédet hozunk föl, — azomban terve dugába dőlt,

a' francia ismételjük nem táblabíró, „Nem kell nekünk Bugeaud Marchal!” volt a' nép válasza.

Az őrházak között egyik legerősebb, mondhatni valódi kis vár — a' chateau deau,—termésköből épült fala előbb szinte fekete volt az időtől, ma épen úgy fehér, a' palais royal terén áll, itt folyt egyik legvéresebb csata, 's falát puskagolyó tördelte fehérre. Mivel ez egyik legnevezetesebb részletei közzé tartozik a' nagy forradalmi ütközeteknek, megengedi olvasó ha vázlatat adom:

Tegnapi gyáva vitézségével a' Guizot' háza előtt fölállított hóhérkatonaságnak annyira meg volt elégedve a' kormány, miszerint mentő angyalul tekintve; ezeket rendelte a' legerősebb pont' a' chateau d'eau oltalmazására. — Ez a' pont nevezetes is, nemcsak mert előtte a' palais royal (a' királyi palota) de főkép mert hátamegett a' Tuilerieak a' király laka. A' katonák néhány napi eleség 's töltéssel vannak ellátva. Már most ha netalán tán megtámadtatnék a' királylak, ez esetben kitörnének, 's két tűz közé szorítják a' népet, — így volt a' számítás, de a' vezér nélküli nép túl járt a' parancsnok eszén. — Hire futamodik, hogy a' chateau d'eau — beli katonaság 's épen a' 14 osztály még nem adta meg magát, nos a' nép rohan, polgár, diák, gamin, közérővel ostromolni a' várat. — Lamoriciere tábornagy fölszólítása, hogy adnák meg magokat, siker nélkül marad — 's ekkor kezdik a' tüzelést. — A' polgárok a' barricadeok megöl, a' palais royal oldalához simulva, a' gamin pedig beugrik a' tér közepére 's egy szünnélküli egyetlen összeolvadó hanggá válik a' fegyverropogás, csak hogy a' katonák az ablak' rostélyzatától oltalmazva vannak, és míg Gamin, polgár, tűzével hull, addig a' katonák közül alig kap egy vagy kettő sebet. Egy órája már, hogy foly a' tüzelés, Lamoriciere maga megsérül jobb karán — 's a' győzelem még mindig bizonytalan. Látni gaminokat tépett testtel, véres ümögben, dühtől tajtékzó ajakkal közeledni 's rogygni össze — némellyknek mikor céloz, nem marad elég ideje elsütni pisztolyát — — véres a' tér.....

„Tüzet nekik tüzet!” ordít a' csatahevértől neki dühö-

dött nép — „gyujtsuk föl rájuk a' várat!“ 's a' szomszéd házakból, három keményen töltött szalmazsákokat czepelnek elő. Gyanta, szurokdarabokat tömnek a' szalma közé, azután megfogja egy egy a' végénél, lehúzódik, 's paizs gyanánt tartva maga előtt csúszik az ajtóig, itt egy halomba rakják — most lángoló fáklyával közeledik egy gamin, de alig léphet tizet lelővik, jön egy másik, ez kifejti a' holt' keziből a' fáklyát 's megy, lelővik — ezt követi egy harmadik, és ezt egy negyedik — végre az ötödiknek sikerül 's lobbót vet a' szalma — ekkor tépik a' zsákokat, csóvát készítenek a' már lobogó szalmából, az ablak elibe állnak, előbb besütik a' pisztolyt — 's utánna dobják a' csóvát. Bent a' katonaság elfojtja a' tüzet, de kívül ég az ajtó. Egyszerre megnyílik az, 's egy tiszt lépne ki rajta — lelővik, teste az égő halomra bukik. Az ott lévő pár egyén (kik éppen gyujtották a' tüzet) kirántja, 's tán hihetetlen, de mégis igaz — a' sebesültet ápolni viszik. —

A' katonaság elzárja az ajtókat nem adja meg magát. Ekkor három veder borszeszt hoznak, beöntik az ablakokon 's kívülről meggyujtják — a' tűz beszökik, megvilágítja a' homályt 's iszonyú jelenet — látni a' lángot, mély eleinte lassan emelkedik, kékvörös nyelvével a' mint körülnyalja a' szerencsétleneket, utóbb halad, hogy egy tüzfolyóban usznak, végre a' mint fölcsap a' földéig . . . . a' bentlevők kétségbeesve ordítanak, a' néphez kegyelemért esengenek, az ablakokhoz tódulnak, kidobják fegyvereiket, irgalomért kiabálnak, 's a' francia nép — ki szívében olly nagy mint az isten — fölajdul e' jelenet látására.

„Szabadítsuk meg, szabadi tsuk meg! ők megadják magokat,“ 's mentésökre sietnek, — az ajtó belőlről van megtámasztva, itt nincs szabadulás, tehát az ablakokhoz. Reszelőt adnak be míg kívülről feszítő rudakkal erőlködnek kitörni a' rostélyt, e' közben kezet fognak velök, biztatják ne féljenek — „bátorság bátorság megmenekültek!“ Végre enged a' vaslécz 's ötöt csakugyan megszabadítanak, de bent ég hatvan öt . . . .

A' nép fölemeli a' menekülteket, győzedelmi kiáltással viszi utcáról utcára „ezek azok a' derék katonák“ szólnak „kik olly vitézül harcoltak az igazságtalan ügyért, hogy fognak ezek még majd ezután harcolni az igazságért!“ — —

„A' Tuileriákba le Lajos Fülöppel!“ hangzik egyszerre, 's százezrek egyesülnek, organisálva van már a' nép: puská, ón, por bőségben, a' katonaság átadta fegyverét.

A' király ki 48 óra előtt fennen hirdette, hogy jól megnyergelte ő a' Franciákat, 's keményen ül ő a' nyereghen (!) ez a' büszke bolond, ekkor még hízelkedett magának megmenthetni a' trónt. Proclamatiót bocsátott ki, mellynek értelme szerint: a' nép tenné le a' fegyvert, többet nem macskodnék, hanem megnyugodnék, és a' királyi parancsnak hódolna, mert Stricla ez az ő a t y a i kívánsága punctum. Egyzsersmind egy ministeriumot is kegyes volt kinevezni, tagjai: Thiers, Odillon Barrot, Duvergier de Hauranne, Lamoricière. — „Le a' királylyal, le Lajos Fülöppel, a' Tuileriákba!“ ordított a' nép, 's bár Suszter Odillon Barrot 's táblabíró Thiers még úgy igyekeztek, nem tudták lebeszélni a' népet, de — elvesztették a' miniszterséget.

Két szép példának voltam tanuja, meg nem állhatom, hogy el ne beszéljem: egyike azt adja elő minő érett a' francia nép, másika: minő féltékeny nemzeti birére:

Vivienne utcában a' palais royal mögött, alig 17 éves Gamin áll őrt egy barricadeon. Egy csapat nemzetőr tart felé: „Kik vagytok?“ kiált rájuk a' Gamin „Nemzetőrök polgártárs!“ lőn a' válasz „Jelszó?“ — „vive la reforme!“ szól a' kapitány — „á bas! — polgár nemzetőrök soká aludtatok! a' mai jelszót kérдем én tőletek?“ — „vive la reforme“ ismétlik a' polgárok „á bas! — tegnap még megjárta, de ma már kevés . . . . . hogyan?“ folytatta a' gamin „tietek a' phisycal erő, és ti mégis olly baromtól mint Lajos Fülöp méltatlanságot tűrnétek? tietek az ész, és ti eszeteket olly ember miatt bilincsbe verettetek? — hát ti urai a' földnek szolgálká aljassatok, hogy a' szolgák szolgája uralkodjék fölöttetek? tud-

játok-e ki az a' Lajos Fülöp? az egy szószegő fejedelem, zsarnok király, vért szomjazó ember! ki semhogy trónusában egy szeg halaványuljon, képes inkább leütni fejeiteket — de ti a' mint látom aludtatok ez éjjel? és ezért, hogy nem tudjátok mi történt? — jó megmondom én hát: ez a' gyilkos — mézárszékké változtatta át tegnap a' boulevardot! — Hej báránybőrbe rejlőzött hyena! testvéreink remegő husától véres fogaid árulják el mesterségedet! oh ha láttátok volna, — 52 polgárt szagगतott szét! pokolba a' reformeal az ma már nem elég — a' jelszót polgártársak? — „Le Lajos Fülöppel a' Tuileriakba!“ kiáltotta egy nemzetör 's utánna, a' többi. „Mehettek“ szolt a' gamin „a' Tuileria itt van a' Palais royal mögött, utatokban terjeszték az eszmét! —

A' másik eset a' rue de Richelieuben történt: egy polgár egy hordó bort veretett csapra a' kapuja alatt, 's fölszólitotta a' népet enyhítnék szomjokat, sokan rohantak oda, 's kiki fölragadott egy egy tölt poharat „Lajos Fülöp bukására“ kiáltott egy 's poharaikat ajkaikhoz emelték „Haóh megálljatok!“ szolt egy ujonnan érkezett „várjatok meg engem is, 's kérlek ne igyatok, mig egy toasztot nem mondok!“ — „halljuk halljuk! (silence!“) az ujonnan érkezett tölt poharat emel, föláll a' hordóra 's így szól környezőihez: „Polgártársaim! szabadsági harcot megyünk csatázni 's oda józan ész kell. Polgártársaim! — átesünk a' dollog könnyebb felén, de ez ne ámitson, hátra van még a' legesleg nehezebb, hogy azt kivivhassuk oda hidegvér kell! — a' ti véretek hideg, a' ti eszetek józanabb, sem. hogy megzavathatná egy pohár bor māmora? elhiszem, mégis kérlek — egy percig várjatok!

Ha mindnyájan franciák lennének a' kik itt reánk ügyelnek, ha mind franciák lennének a' kik megbírálják tetteinket, ha mint én titeket, mindnyájan úgy ismernék nemzetünket, azt mondanám: jól teszitek, egy pohár bor nem árt, csak rajta igyatok! ánde nem úgy van. Testvéreim — idegenek is vannak közöttünk! ezek haza mennek, elbeszélük viseletünket, 's majdan így szólnak „nagy nemzet a' franciák, bátor

fiúk, jeles gyermekek, de mégis tudjátok-e honnan e' nemzetnek az a' bátorsága? onnan, hogy nem józan fővel ám, de előbb leitták magukat, — 's úgy mentek a' szabadsági harcba" — az ördögbe is azt ne mondja senki — polgártársaim! ime e' tölt poharat meg nem illetve dobom a' kövezetre, utánnam többiek, mutassunk példát az idegeneknek, ne mondják hogy mi szabadsági harchoz borból szivtunk bátorságot. Polgártársaim — dobja le borát a' ki francia!" a' szónok poharát széttörte a' kövezeten, a' többi utánna, vizet hozattak, mert bort — egy se ivott. — —

A' király Bugeaud' marchalt hivatta magához — Bugeaud' beléptekor Lajos Fülöp nagy léptekkel méri tereme hosszát, nyugtalan gondolatokba lehet elmerülve, 's úgy látszik, mintha valamit fontolna — Bugeaud tovább két percnél állott míg jelemlélt Lajos észrevette — „nos édes Marchalom“ szolt feléje szaladva „hát?...?“ — „uram király?“ — „mi uj hírt hoz ön, győztünk? lenyugodott valahára a' nép?“ — „nem uram király a' nép....?“ — „Nem? és ön mégis itt? — „királyom parancsából jövök!“ — „ah úgy! hivattam önt emlékszem — hogy van a' nép? a' zavar....?“ — „egyre nő királyom!“ — „hm! hm! nő nő! — azon gondolkodom.... mondja csak édesem, ha kartácsokat bocsátna a' népre...? mi? mit gondol édesem ha kartácsokat bocsátna a' népre....“ — „meghal 20—30 ezer!“ — „20 ezer, 30 ezer, de ha kartácsokat bocsátna a' népre, mit gondol — meglenne-e mentve a' trónus?“ — „uram király félmillió lélek harcol ellenünk!“ Lajos türelmetlenné lett „igen igen igen félmillió! de ha kartácsokat....“ — „mint mondtam fölség 30 ezeret összelövék.“ — „igen de a' trónus...? — „az életben maradott tömeg széttépí azt fölséggel együtt!“

E' párbeszéd lerántotta az elvakult király szemeiről a' lepelt. Tíz perc multán ismét ségédék járnak, Lajos Fülöp lemondását hirdetők, egyszersmind fegyvereik letételére intők a' népet, hírül adván: miszerint a' kiskorú párisi gróf részire történt a' lemondás, kinek kiskorúságában az orleansi her-

cegnő vezeti a' kormányt. — Semmi süker semmi foganat, de csudálkozhatik-e valaki ha az olly sokszor megcsalatott nép nem hisz csalóinak? — „le a' Bourbonokkal a' Tuileriákba!“ — „a' Tuileriákba le a' Bourbonokkal!“ — — ekkor tájban volt vége a' palais royal előtti csatának 's a' győzelem ittas sereg, harsány ujongatások között csatlakozott a' Tuileriákat ostromolni menőkhöz:

A' Caroussel piaca megtölt, sok nőt lehetett látni a' vívók soraiban — 's ismét nevezetes vitézség mit itt tanusított a' francia! — hire volt ugyanis: hogy Lajos Fülöp minákat ásatott a' Tuileriák körül 's megtöltötte azokat puskaporral, hogy így legutolsó szükségben az egész tömeget röpihesse a' levegőbe, e' volt a' hír, mind hitték hogy meglehet, mert kitelik tőle, és illy hiedelemmel mégis oda mentek, sőt annyian, hogy nem fért csak egy része e' tömegnek a' térre. — 12 órakor kezdődik az ostrom 's dühös csata foly; két legioja veretett vissza a' nemzetőrségnek, míg a' harmadik győz — a' municipauxk közzül életben egy kettő ha marad. A' municipauxk utolsó csepp vérig harcolnak zsoldjokért.

Egy óra mult midőn az ex-király, az öreg királynét karára öltve elhagyta a' Tuileriákat. Ezen utolsó percekben jelen volt Budeaud marchal, de az általa festett veszedelem nagyságát eleinte nem hitte Lajos Fülöp, — lemondásával ugyanis népét engesztelhetőnek vélte. A' szerencsétlen orleansi herceget t. i. szerfölött szerették, ezért mint bizonyosat hitte, hogy az elhunyt apát illető tisztelet, örökség gyanánt szál a' párisi grófra, — hitte, hogy e' tisztelet ha bár nem is az ő, de legalább családja részire megmentendi a' trónt, — balga hiedelem! azt csak kívánni is, hogy egy holt iránti tisztelet kinek népszerűségén kívül nem volt más érdeme, hogy illy foszló lepel legyen elég sűrű betakarni a' vérpatakat, legyen elég erős megmenteni a' vérpataklól undok trónt. — Bugeaud ismételte szavait, kötelességeül adván futással menteni még legalább életét, 's hogy ezt tehesse, erre mint mondá 10 percenyi ideje van még — „Hogyan“ — kiáltott az elszörnyűködött ex-király „10 perc....?“ —

„Addig jót állok fölséged életeért, de mi azután történik, már aziránt mosom kezeimet!” — „De 10 perc édesem, 10 perc... mikor...” — „már csak 8” vágott szavába a' marchal a' tiz nyolcá olvadt! siessen — használja fölség!” — Lajos Fülöp szabadkozott mondván, hogy 8 percnyi idő rendkívül kevés — „már csak hét!” — dictálta Bugcaud ki zsebóráját tartotta kezében — „hét! ? de gondolja meg hét... — „hat!” — igazítá a' marchal — — Lajos Fülöp végre enged, négy leghivebb komornyikát hivatja, fekete farkányt ölt, 's az öreg királynét karára véve, lépdegél a' többé sem ő, sem más király által soha nem taposandó hágsókon lefele — A' Tuileriák kertjén, melly a' folyó hosszában nyulik, ment végig egy lovas századtól fedezetten — a' Rivoli utcából látni lehete a' távozókat, az idő borult 's tanuságos szemle: a' mint a' leveleiktől megfosztott fasorok között elhúzódott a' trónját vesztette király 's környezete e' busan levert csapat — E' kert végiben terül a' Concorde piaca, itt áll az obelisk, ép azon a' nyomon; hol fél század előtt XVI. Lajos feje hult le a' porba. Ez obeliskhez érve, ennek lépcsőin irta alá a' lemondási oklevelet, azután a' nélkül hogy föltekintene, sietett az elysiumi mezőkre; hol két, egy egy lovas kocsi állott a' királyi család rendelkezésére. Egyikbe ő ült, másikba a' királyné — Az olly hatalmas király tehát egy lovas kocsin 's öt frankal zsebében hagyta el a' Tuillériákat — mondja még valaki, hogy földön nincs igazság! Sz. Cloudba utazott hol alamizsnául 200 francot gyűjtöttek részire, később Anglia adott menhelyet a' száműzötteknek.

A' győztes nép ez alatt a' Tuileriákba tört. Följárta a' király lakszobait 's nagy dulást vitt végbe. Ugyan ezt a' palais royalban is: pompabutorait százával dobták ki az ablakokon, 's lent nagy halmokba rakva tüzet gyutottak alája. Elviinni (kivevén apróbb becsnélküli 's megromcsolt emlékeket) semmit sem szabad, összetörni mindent! Aranyozott karoszékek, pamlagok, egész könyvtár zuhannak a' tűzbe, 's a' fölszaggatott ágyakból kirepülő pihét; félóranyi járásra elhordja a' szél. Óriási nagyságu velencei tükröket buk-

tatnak le, egy kettő bár az emeletből esik nem törik el — „Hab!” kiált a' Gamin „ebbe se nézi többé magát király!” 's ráugorva, sarkával zuzza szét — A' trón szobájában történt e' nép élénkségét, mint vallásosságát bizonyító jelenetet tudunk:

Egy Gamin Lajos Fülöp ruhájába öltözik, tábornagyi tollas kalapot nyom fejébe, kezébe tűzfogót vesz, 's így föl-készülten helyezi magát a' trón karszékeibe, a' többiek körül veszik — „Én vagyok Lajos Fülöp a' franciák királya” szól a' gamin „'s hol marad ministerem az a' számár Guizot? — népem zajong, nyomába jöttek hogy loptunk, hogy gazok voltunk 's most békéltlenkednek, ennek mind Guizot az oka, mért engedte fölvilágosulni a' népet? hijjátok csak elő, mondjátok neki — egy szóra kéretem!” — Rögtön kiválik egy környezői közül 's eltávozik, de perc múlva vissza jön — „Van szerencsém jelenteni fölségednek polgár király, hogy Guizot már megszökött! — „már megszökött!?” kiált a' gamin, trónjából fölugorva — „ugy hát megyek én is!” — Az ezt kísérő kacaj közepette egy a' melték szobájában talált gyönyörű feszülettel lép be egy tanuló — „Le a' kalappal!”, szól a' feszületre mutatva — „le a' kalappal ez a' mi mesterünk!” 's a' nép nem kacagott többé, de levett kalappal hajolt meg a' feszület előtt. — A' királyné szobájában egy gyöngyszekrényt találtak tele drága kövekkel, hiány nélkül viszik a' harmadik kerület hatóságához. — Egy teremben 331,000 franckot talál'nak, rögtön megolvassák 's egy munkást biznak meg, hogy a' bankba vigye, — a' kéköngös ember lélekismeretesen felel meg a' bizodalomnak, átadja a' pénzt 's midőn későbbben megolvasták, az összegből egy krajcár sem hiányzott.

A' trónust diadallal vitték a' bastille terére, hol ünnepelesen megégették. A' Tuillériák mint palais royalban a' nép maga tartott rendet, mert dacára az iszonyu zavarnak rend volt a' zavarban, — mint a' mély víz, mellynek könnyű habbal játszik felszíne: olyan a' francia; fölületét legkisebb szellő csapás megzavarja, de szívében mindig van egy nyugodt

hely, hová a' legnagyobb viharok sem férkeznek be hatalma. — A' francia nép jellemét idegen nemzetnek bajos megítélnie, őt könyelműnek mondják és pedig semmi kevésbé mint könyelmű. A' francia szenvedélyes kit mindenestre elragad a' pillanat hatalma, de nem vakon ám mint a' könyelmű sajátja, inkább ő előbb számol magával, megnézi hol áll, 's álláspontjáról merész pillanatot vet a' célra hol lennie kellene — aztán jó e' az, nemesé? ezt bírálja meg, 's ha a' célt nemesnek találja küzd, megy, rohan! — „ha jó hát megteszem“ ez lesz jelszava 's többé sem időt sem az ellene álló erőt nem veszi figyelembe, de a' célt se teveszti el soha, csupán mert az utat — mint csak a' cél tisztaságáról meggyőződött, magával tisztába jött ember cselekedhetik — könnyen teszi, ütötték rá a' könyelműség bélyegét szomszédai a' mindenben oly nehézkes angolok, németek, — pedig nagy különbség van a' könyűség, és könyelműség között. — A' francia győzedelmi mómora közepette sem veszi el pillanatra a' célt, ezért mondók rend van a' zavarban. Fegyveres polgárok állnak a' királyi teremek ajtóí előtt, fegyveresek állanak őrt lent a' kimenetnél, megvizsgálják mindenkit, 's ha valakinél eldugott jószágot találnak, ha valakire kiséül hogy lopott, a' nép maga ítél, 's az ítélet szigorú — „halál a' tolvajok fejére!“ 's ott a' helyszínen írgalominélkül hajtják végre az ítéletet. Félmillió emberközöt 10 tolvajra találtak, mind a' tizet főbelőtték, testöket ott hagyták heverni, 's mellökre halálöket okát hirdető lap volt oda tűzve, a' tiz között csak hat francia négy külföldi volt — „német!“ mint a' francia mondja. Főkép illetetlenül hagyták a' privát birtokot. A' palais royal alatt száz meg száz bolt van, közöttök temérdek ezüst aranyemű nem védelmezve más, mint egy nagy üveglap által, csak ezt kelle betörnie a' népnek, hogy brilliantokkal, drága kövekkel rakhassa meg zsebet — száz lépésnyire e' helytől folyt a' véres csata, 's bár száz meg százezer ember fordult meg a' pal:is royal udvarában, még is mikor a' csatának vége, egyetlen egy üveglap se volt megkarcolva. Az orleansi hercegnő termet megkimélték, szinte azon darabokat melyek művésziök — így

kivéon Lajos Fülöp szobrát; melynek nyakára kötelet birkoltak, a' festmények, szobrok közül egyet se romboltak szét. Hasonlókép megkíméltek sok ágyneműt, párnát, takarót; mert azok sebesülteik ápolásához voltak szükségesek. — Más nap aláírást nyitottak, adakozásokat tettek a' megholtak családjai, és a' sebesültek' élrelmezésére — 's nem tölt bele négy nap több jött össze három milliónál! — a' palais royal falára ezt írták „Nemzet tulajdona!“ a' Tuillériák kapujára „Polgári rokkanlak kórháza!“ 's ez utóbbiban Lajos Fülöp termeiben feküdtek a' sebesültek! —

300 követ gyűlt a' követi kamarába, kihirdetik hogy a' király lemondott, 's elhagyta a' várost „szerencsés utat!“ szólt egy hang a' karzaton. — Szinte hírül viszik hogy az orleansi hercegnő fog belépni két gyermekével 's e' hirre csend lesz, feszült várakozás, ünnepélyes komolyság ül az arcokon. — Az orleansi hercegnő gyászban jelenik meg két gyermekével, Nemour, és Montpensier hercegek kísérik. A' hercegnő a' Tuillériáktól idáig, temérdek polgári őrtől környezve gyalog jött. — A' tribunok alá három széket tesznek egyet a' hercegnő, másik kettőt két gyermeke számára. Nemour 's Montpensier a' szék mögött foglalnak helyet. — A' hercegnő föláll székéről 's az iránta részvévet tanúsító tapsot bókkal fogadja. — „Csendet! csendet kérünk!“ 's csend lesz. —

Dupin lép föl a' szónoki székre, előadja Lajos Fülöp lemondását, akaratát, mellynek erejével a' királyi hatalommal a' párisi grófot ruházza föl, úgy pedig, hogy ennek kiskorúságában az orleansi hercegnő vigye a' kormányt (sok követ tapsol) „uraim! folytatja Dupin. Ezen tapsok, mellyek önök méltányló tiszteletét tanusítják az uj király, és kormányzó-né iránt; nem elsők, sem egyedüliek. — Ő két gyermekével gyalog jön a' Tuillériákból! temérdek nemzetőr kísérte. . . .

Egy hang „késő már!“ Marie lép föl a' szószékre — sokan kiabálással rohannak a' félkörbe, a' tömeg percről percre nő — végre a' hercegnőt léptetik föl, ki a' követek számára rendelt padok egyikén foglal helyet —

gyermekai kétfelől, Nemour baloldalán. Lamartine lép föl a' szószékhébe 's Marie mellett foglalva helyet kijelenti kívánatát: függesztessék föl az ülés míg a' királyi család eltávozik. — „Ez monda“ kötelesség mit be kell töltenünk.“

Nagy zavart idéznek e' szavak, két egyén megfogja a' két princet 's az orleansi hercegnétől követve a' jobb oldali ajtó felé mennek, el még se távoznak, mert végre is sok ide oda járkálás, húzavonva után, a' hercegnő gyermekeivel vissza leül.

Marie (sok küzködés után juthat szóhoz) — „Jelen helyzetében Párisnak, egy pillanat sincs elveszteni való, oly módot kell találni, mely hatálylyal birjon a' lakosokra. Reggel óta tetemesen előre harapódzott a' baj, és ha önök még egy percig késnek, ki láthatja előre mind azon veszélyeket, melyek előzőnlendik az országot? Épen most az orleansi hercegnőt kiáltják ki, de önöknek van egy törvényük; a' mely törvény Nemours herceget nevezi kormányzóul, önök ma nem szabhatnak törvényt. Én azt kívánom, hogy egy ideiglenes kormány alakíttassék (ujra taps). Cromieux: uraim a' közérdekben nagy módokhoz kell folyamodnunk; lehetetlen, hogy az orleansi hercegnő kormányzó 's a' párti gróf királylyá választásában az egész világ összeegyezzék. A' nemzet nem fogadhatja el ezt a' kinevezést. 1830. elhírtelenkedtük, 's ezért vagyunk kénytelenek 1848ban újra kezdeni.

Mi 1848ban nem akarjuk elhírtelenkedni, de szabályosan, törvényesen, erőssen akarunk eljárni. Egy ideiglenes kormány, melyet önök fognak kinevezni, újra megerősíteni a' nemzetet mindazon jogában, miket 1830ban ígérték, és meg nem tartottak. Én mély tisztelettel vagyok az orleansi hercegnő iránt (taps). Épen most kísértem kocsjáig a' királyi családot. Az egész lakosság, kötelesség nyilvánitanom, tökéletesen érzékeny részt vett a király, és családja szerencsétlenségén . . . most azonban a' lakosság nagylelkűsége nem elegendő. A' nemzet őrség nyilatkozott: megmondá a' maga véleményét. Jól van! mi egy proclamatiót csinálnánk, mi kiknek törvények alkotásán kívül nincs más bizatásunk, egy

törvényt akarnánk sérteni? ez oly dolog, mit én el nem szívelhetek. Ideiglenes kormány kell, szilárd és elhatározott válaszszatok, az ő szava ki fog hallgattatni. Kérjük önöket hidjenek egy keveset nekünk, és mivel e' pontig jutottunk, hogy egy forradalmat öltöttünk nyakunkba, midőn csak néhány ember változását akartuk, igyekezzünk egy maradandó művet alkotni, és az ujrakezdés szükségét ne hagyjuk gyermekeinkre (taps).

Genoude: Uraim! az ország összejövele nélkül semmit sem tehetünk. Önök 1830ban nem kérdezték meg az országot, most látják mi következett, ma épen azon eset adná magát elő.

Odillon Barrot: Uraim, soha nem volt nagyobb szükségünk hidegvér 's több patriotismusra. Bár mindnyájan ugyan azon érzeményben lehetnénk, megmenteni hazánkat a' polgári háboru dühétől.

Franciaországnak soha sem volt nagyobb szüksége egész nagyságára, egész erejére. Jelen helyzetben a' mi kötelességünk mindent lerajzolni, és az igen egyszerű; én mindenki bátorságát, becsületét hívom föl; helyezték vissza a' juliusi koronát egy asszony, és egy gyermek fejére.

Én ünnepélyes óvást teszek . . . (megakasztják).

Az orleansi hercegnő föláll, szólni akarna á la Maria Theresia, „mondván itt vannak gyermekeim . . .“ de a' körébenlévők gátolják 's leülni kénytetik.

Odillon Barrót újra összeköti beszéde megszakasztott fonalát 's beszél mint előbb az orleansi hercegnő mellett. Szerinte csak ugy lehet megmenteni Franciaországot ha oly kormányt alkotnak, a' mellybe őt (Odillon Barrotot) is kinevezik. Larochetauquelin kér szót. Odillon Barrot kérdi ha valjon oly emlékeket akarnak e' visszaidézni, melyekkel egész igazságos voltát érezte a' juliusi forradalom? A' terem jobb 's bal ajtaján néptömeg tör be. Munkások, tisztek, puska, vagy karddal fegyverkezetten. Egy tiszt a' nemzetőrseregből, három színű zászlót tűz a' tribuna.

Cremieux, Ledru- Rollin, és Lamartine kérik a' szót.

— Ledru-Rollin nyeri el, és a' szószékből lép. De a' nagy ingerültség miatt alig lehet szavát megérteni. „A' haza nevében ellen mondok a' kormány azon nemének, melyet a' szószékből ajánltak. 1842. a' regencet érdeklő törvények fölötti vitatkozás alkalmával, itt egyedül magam nyilvánítám, hogy az nem történhetik meg a' nélkül, hogy meg ne kérde-nénk az iránt a' hazát.

Önökhöz épen most 89-ről beszéltek? Helyesen! én visszaidézem önök elibe a' 91-ki alkotmányt. A' 91. alkotmányban egy czikk azt tartja, miszerint magának az alkotó gyűlekezetnek, jegyezzék meg az a l k o t ó n a k, nincs hatalmában regencet érdeklő törvényt alkotni az ország megegye-nése nélkül.

Két napja verekszünk az igazságért az erőhatalom ellen, és önök követelik, hogy ez a' juliusbeli egy napos kormány megmaradjon, mi azt mondjuk mi „arra hogy regence neveztessek, ki kell kérni az ország egyezését, 's mindenki joga nevében a' nép joga bitorlásának ellene mondok.

Önök a' kiömlendő vérről beszélnek? Ah! ily szörén-csétlenség irányában érzékeny vagyok, én a' ki közel.

Egy hang 3,000 polgár esett el!

Ledru-Rollin. De engedjék meg nekem, hogy szóljak önökhöz a' nép jogairól, e' népéről a' ki e' pillanatban harcol, és az este is harcolni fog, ha hogy ellene állnak. 1715. Napoleon a' római király' régenceáért szükségesnek hitte megkérdeni a' hazát és önök m a nem vélik szükséges-nek azt.

A' haza minden. Semmit nem lehet tenni nélküle (taps) Röviden ideiglenes kormányt kívánok. “

Lamartine lép a' tribunre: Mi „ugymond“ épen most érzékeny jeleneteknek voltunk tanui, egy hercegnőt lát-tattunk két gyermekével kamaránk lábainál; de egy ily jele-netnek nem szabad a' nép szent jogát feledtetni velünk. Egy erős, népszerű, hatalmas ideiglenes kormányra van szüksé-günk. . . . !“

E' pillanatban puskatásával döngetik a' tribunok' ajta-

jait — az ajtók recsegve ropogva nyílnak ki, 's fegyveres nép tudul a' terembe. Egy kékcüngös célbe veszi Sauzet az elnököt, de a' körülötte állók mielőtt kisütné féré taszítják. Sauzet gyorsan elhagyja elnöki székét — a' pecsovis követek majd legázolják egymást úgy rohannak ki nyakra före az ajtón, másfelől polgárok tódulnak be. Az orleansi hercegnő fél ajulásba csik, a' nemzetőrök két sort képeznek 's a' hercegnőt e' sorok között vezetik ki. Gyermekeit két egyén veszi karára, kik az anyát követik. — A' hercegnő később német honba utazott. Nemour herceg egy nemzetőr ruhájába öltözött, egy ablakot nyitottak ki részére 's ez ablakon keresztül ugrott le a' kertbe — megtisztul a' levegő, a' kamarába csak azon követek maradtak, kik örömmel üdvözölik az új forradalmat. — Kormányt neveznek ki 's tudatják a' néppel.

Az ideiglenes kormány öt órákor megy a' nép a' nemzetörség dörgő örömkialtása között a' hôtél de villebe: Dupont (de l' Eure) elnök tárca nélkül, Lamartine külügy, Arrago Ferenc tengerészi, Ledru-Rollin belügy, Goudehaux pénzügy, Cremieux igazság, Marie, Carnot nevelés, Bethmont kereskedelmi, Supervie hadi, Flocon, Louis Blanc, Albert (munkás) Garmier Pages párisi Maire.

Még az ideiglenes kormány alakulása előtt megjelent a' falakon egy proclamatio. „Párisiak! Az 1830-iki kormány kihivta a' nemzetet, a' nemzet győzött. Most van joga akaratát nyilvánítani. Ime: Egy ideiglenes kormány, 15 oly férfiakból alakuljon, kikben legtöbbben biznak, az új kormány tökéletes organisatiojáig se a' nemzetörség, se a' nép ne tegye le fegyverét.

Egyszersmind a' nép nevében következő pontokat nyilvánítanak. Általános reform, általános bűnbocsánat (amnestia) kivévén a' minisztereket; ezek ellen vádló per. Összejöveteli jog mint a' mely e' legközözelebbi nyilatkozat által vagyonszentesítve. A' kamara felosztása, 's összehívása az egész nemzetnek, hatóság parancsa alatti városi őrség. A' szeptemberi törvények eltörlése: szólás szabadság, sajtószabadság, kérelem szabadság, választási szabadság, választás reform. Minden

nemzetör birjon választhatási és választói joggal. Parlamenti reform. Követi díjazás. Páir kamarái reform. Semmi királyi kinevezés többé, és semmi aristocratiai örökség. Adminisztratív reform. A' hivatalnokok biztosítása, hogy kedvezésnek, befolyásnak, rájuk hatalma ne legyen. Tisztelet a' magány birtoknak, de munkát a' népnak. Jogegyenlőség a' nevelés által, melyben mindenki egyenlően vehessen részt: A' gyermekek ne nyomattassanak el, 's ne zakmányoltassanak ki többé. Tökéletes szabadsága a' művelésnek, tökéletes függetlensége a' hitnek, a' templomok a' státustól függetlenek. Minden gyengéknek, asszonyoknak oltalom. Béke, és szent szövetség minden népekkel. Előrlése az oly háborúnak, mely a' népet csak álgyűlöletnek használja. Függetlensége minden nemzetiségnek. Franciaország megoltalmazza a' gyöngé népek' jogait, szabadságon alapul a' rend, testvériség. — Ez eszmék legbuzgóbb terjesztője, az emberiség barátja, az épen oly tiszta, mint költői lelkületű Lamartine.

A' győzedelmes nép' zsufolt csoportozata töltötte meg a' Hôtel de Ville előtti tért, 's midőn az ideiglenes kormány férfiai megjelentek „vive la republique!” kiáltással üdvözölte őket a' néptömeg. Franciaországban annyira 's oly sokszor megesalattak az elugrott polgárkirály által, hogy minden bizodalnokot el kelle vesztetniök a' monarchia iránt. — Nemzeti dicsőség! ime azon szó; melynek hallására hön dobog föl a' legutolsó francia saive, Lajos-Fülöp által homályos folttal volt beborítva. Szabadság, egyenlőség azon fogalom, melyeket oly tisztán fog föl; miért — él hal és vérét áldozni kész e' nagy nemzet minden egyes fia, Lajos-Fülöp magányos érdekének áldozta. Egyenlőség a' szó leg-tisztább értelmében, a' mint a' francia érti, nem abban áll, hogy minden ember egy kenyérből egyék 's egyforma ruházatban járjon, hogy katona mint polgár, művész mint földmívelő, kórhely mint szorgalmatos, diák mint minister ugyanazon kényelemben részesüljenek, de egyenlőség a' törvények előtt, a' születés ne adja és ne vegye el jogodat, ne zárja be előtted a' pályát, zsidó vagy katholics, eretnek

keresztén, urfi koldus, nemes, nemtelen vagy, ha vétkezésként egyformán büntetnek, hivatalra vágyol? nem azt kérdik ki volt a' te apád, de becsületes ember vagy-e, és megfelel e erőd a' kért hivatalnak? — Hogy tehetségeidet kimivelhesd kezébe adnak minden eszközt, szóval „magad vagy szerencséd kovácsa“, hogy e' közmondás ne legyen satyra. — Ennyi csalatás után egyedül a' Republique volt az, melyre bizodal-mát alapíthatta; a' republique azon szívárvány, melyre mint dúló fergeteg után békehirdetőre — áhitattal nézett az ily érzel-mekkel eltelt francia. Oh de hogy fogalmad legyen, látnod is kellene azt a' lelkesedést, melyel a' párisi nép e' varázs szót kiejti „republique!“ Szemei csillognak, melle emelkedik, 's ha bár nem értenéd is a' szót, még is el kellene hinned, hogy megváltó anyjala nevét most, e' szóban említi előtted. —

Az összegyűlt tömeghez Lamartine beszél, előadja, miszerint egyedül a' nemzeti gyűlésnek van a' fölött elhatáro-zó joga; minő alakjával a' kormánynak igazgattassék Franciaor-szág. Hogy az ideiglenes kormány a' republica mellett van és hogy a' nemzetgyűlésben annak elfogadását indítványozandja. Azonban a' tömeg nem elégszik meg ígéretekkel, lármája fe-nyegező vihar, a' kívánság mindegyre dühösebb, 's az ideig-len-es kormány végre kimondja a' nagy szót, mit a' tömeg mint egy messias érkezettét dörgő örömkialtással fogad. — Összeölelkeznek 's egy millió ember kiáltja egy szív- egy lélekkel hogy „vive la republique!“ — Február 26-án három órakor dobok zaja mellett adják tudául a' népnek.

De nem csak Páris tanusított ily lelkesedést, a' vidék is megbizonyítja, hogy a' francia nemzet ha szabadságról van szó, egy szív, és egy lélek, mert e' hirdetést hasonló nyilvání-tásával fogadták a' departementban, 's hogy az ideiglenes kormány megerősenítse a' titokban terjedő híreket; miket a' köztársaság ellenségei zavar előidézéséül terjesztettek — eleinte mindjárt nyilatkozott „hogy a' királyság legyen bár minő alakban elvan törölve. Így se Legitimismus, se Bonapartismus többé se régence. Az ideiglenes kormány a' régi mint az új Dynastia beállítását lehetetlenítő, minden módot elő vett. —

Tisztelet azon régi köztársasági zászlónak, melynek színeivel a' mi apáink oly dicsőségesen járták be a' világot. — Mutassuk meg hogy az egyenlőség, szabadság, és testvériség e' jelképe; jelképe a' rendnek, azon rendnek, mely most az igazságra maradandón van megalapítva, jogos lévén az alap, mennyiben a' nép örködik fölötte. — A' külföldi Diplomatia sietett bizonyítani rokonszenvét a' köztársaság iránt. Az angol követ hivatalosan jelenti, hogy franciaország iránti rokonszenvét Angliának, semmiben sem csökkenti az igazgatási forma ezen változása. — A' pápai követ „hogy a' Pápa Isten áldását egész szívéből kéri franciaországra.“ — Az amerikai követ forró szavakban kíván szerencsét a' francia köztársaságnak, és északamerica teljes rokonszenvét hozza, meglévén győződve hogy az ő kormánya ezen lépését tökéletesen helyeslendi, — ez utóbbiak Dupont felel, kézzorítás között mondván: „kérem önt legyen meggyőződve, hogy a' francia nemzet nyújt ez által kezet az amerikaiaknak.“ — Marchallok, Tábornagyok, Admirálok, status tanácsnokok, a' parisi Érsek, tudósok 's más mindenféle testületek sietnek elismerőüket tanusítani. — Nekünk Párisban létező magyaroknak sem volt szabad elmaradnunk, de elmentünk, és jól is fogadott a' nép, legjobban mondhatnók mindnyájok között, csupán a' mi küldöttségünket rajzolták le a' francia lapok, 's midőn egy német lap fogadtatásunkat közölte, e' megjegyzést teszi „ugyan akkor votak ott a' Norvégiaiak is, de a' nekik adott válasz nem volt mint a' magyaroké oly lekötelező, az csak olyan közönséges volt mint a' többi mind.“ — Talán nem lesz helyén kívül itt közölnöm Lamartine nekünk adott válaszát, mely semmivel sem gyengébb az amerikai köztársaság követjének adott, Dupont feleleténél. — Tehát Lamartine beszél a' párisban létező magyarok küldöttségéhez, kik miután késő megjelenésökért bocsánatot kérnek, szerencse kívánással élénk ragaszkodásukat nyilvánítják az ideiglenes kormány, és a' francia szabadköztársaság iránt, — 's azon régi rokonszenvet; mit a' magyar; ez az ősi alkotmányos nemzet mindig táplált a' vitéz francia nép; a' szabadság ezen szíve iránt.

Lamartine válaszol. — „Ha a' magyarok kissé későn érkeznek az ideiglenes kormány ezen központjához, melyet Franciaország teremtet, hogy legyen ne félelme, hanem igyekezzék lenni Europa többi nemzetének, szerelme, az azért van, mert a' magyarok távolabbról jönnek.

Az ideiglenes kormány mély érzellemmel fogadja ezen nemzeti látogatást; melyet önök szívesek valának tenni a' francia nemzetnek, ezen palotájában a' népnek, melyet oly dicsőségesen szerzet vissza.

Ha Franciaországnak szüksége volna, hogy értesítsék azon erényekről, bátorságról, szabadsági és testvériségi szellemről, mely az önök nemzetét lelkesíti, szerencsésnek tartanám magamat erről tanúságot tehetni. Én keresztül mentem az önök hazáján, tanuja voltam ezen nagy nemzet pásztori s egyszersmind hősi erényeinek, mely bár egy nagy szövetségi egységbe lépe, soha sem veszít el megkülönböztető jellemét ősi nemzetiségének. Ha önök szíves kívánságot hoznak nekünk azon szabadsághoz; mely a' mi hazánkban uj, mi önöknek tiszteletünket nyilvánítjuk azon régi szabadság iránt, melyet oly bölcsen, és dicsőségesen fentartottak hazájukban. Ezen testvérisége a' két szabadságnak, a' két népnek, még inkább növekedik azon rokonszenv által, melyet önök tanúsítanak.

Ha visszatérnek önök szép hazájukba, mondják meg annak, hogy annyi barátot számlál Franciaországban, a' hány francia polgár van.“ — — — — —

Mennyi ellenséget győzhet le egy nemzet, ha ellenséges iudulat, pártviszály, bel szakadás helyett, mint együtt élő haló testvérek, az úgy is közös jóllét' kiküzdésére egymásnak segítő kezeket nyújtanak; annak dicsőséges példáját láttuk e' három napi harcban. 100,000 fegyveres katona oltalmazta a' trónt, álgýú, puska, egész szurony erdő volt a' népre szegezve, de mert egy hatalmas, egy teremő isten' szelleme longé át a' dicső nemzetet, s mert e' szellem volt a' nép fegyvere, meghajolt elötte a' szuronyerdő, elnémult az álgýú,

a' trón hamuba dőlt 's mint ujá született phönix lépett ki lángbölcsője, a' trónus tűzhől, a' megifjodott s z a b a d s á g! Főlséges szemle egy trón dől hamuba! és hol van tűzhelye? a' juliusi oszlop talpánál! a' juliusi oszlop talpánál? — ez oszlop a' 30-ki forradalomban elhült hősök emlékezetére van emelve, épen azon polgárok emlékére tehát kik akkor véreket ontották, hogy X-ik Károly' helyét Lajos Fülöp nyerje... de nem még is, ez istenkáromlás! ők nem Lajos Fülöp trónja mellett, ők X-ik Károly' ellen, és a' szabadságért harcolva estek el, a' szabadság oltárára ők vérokkal áldoztak; ők annyit tettek, mennyit ember tehet; de életben maradt nemzetők volt a' hibás, nem értette az áldozatot, szentségtelen kezekkel nyúlt az oltárra tett áldozat után, 's e' készpénzzel a' szabadságárával, bakókat fizetett, — halottnak nincs szava, — az adomány nem az adóé többé az adomány után, — 's kárhoztassuk c' az édes anyát ki hőszereletében mindenét átadja gyermekének, ha a' gyermek bűnös célelérésére használja föl az anya jól gondolt adományát? A' nemzet volt hibás, 's jertek a' juliusi oszlop talpához, nézzétek a' népet, hogy ismeri, mennyire bánja hibáját... avagy véletlennek gondoltok e' körülményt hogy itt a' trón tűzhelye? Ah menjetek! szűkkeblűek! nézzétek a' népet, 's szétfoszlik kétségeitek — A' nép levett kalappal állja körül az oltárt, a' füst magosan emelkedik..... elvész a' fellegekbe, de a' nép még ott — nézi az üszköt, mely végre kihül.... 's ekkor mintha az új szabadságot a' rég megholtak kibékült szellemével ölelné kebléhez, mellére kulcsolt karokkal áll a' barricadeok' előbb szilaj harcos, most oly néma bús embere! —

A' harcnak vége, 's kit eddig csatában ismerünk, hátralevő sorainkkal békében akarnók pár példában jellemezni e' népet — — kezdjük fölül 's párszót a' ministerekről. — Az ideiglenes kormány férfiai egyenként kiváló egyéni jellemek, kik egészben oly gyöngysort képeznek, mely méltó ékül diszolg e' legszebb istennő, a' szabad köztársaság' szep-lőtlen homlokán: — Arago a' mély tudományok' embere, büszkesége. — Cremieux tudója az igazság, és a' törvények-

nek. — Louis Blanc lángeszű történetíró, 's a' legtisztább socialis elvek terjesztője. — Ledru Rollin a' szabadság rendithetetlen keblű gyermeke, menydörgő szózatával gyilkol 's életet ad, mert míg cgyfelől lesujtja a' bűnt, akként ápolja másfelől a' nép' oly rég tiport jogát, 's mindenek fölött Lamartine a' Girondinsek, 's szabadsági hymnuszok' szerzője, barátja mindennek a' mi szép, a' mi magasztos, e' költői kedély, azzal a' meggyőző szavával, 's előadásával mely oly szép mint az aethetica, — lelke az egésznek. Mint egy isten az elemek fölött, úgy uralkodik ez ember elragadó szónoklatával a' lázongó tömegben, — a' nép vörösnek akarta a' köztársasági színt, de Lamartine felelt, elmondá az e' színnel kapcsolatokban lévő emlékeket, a' Mária-mezejét, hol e' szín oly véresen szerepelt, 's a' nép lecsendesült, elfogadta a' három színű zászlót tanuját a' régi győzedelemnek, dicsőségét franciáknak, 's kinek fejefölött csak az imént szuronyokat villogtattak; kiáltással emeli föl szónokát az örömben könnyező tömeg. — A' napon is van folt, 's délben ha tisztán süt leg-homályosabb az árnyék, a' francia köztársaság napja mért lenne tökéletesebb az isten napjánál? avagy a' szántóföld vesz e' becséből mert buja termékenysége a' kövér vetésközött megtermi a' gyomot? egy sereg érkezett a' városháza elébe kik féreértve a' szabadság egyenlőségi cszmét. — ki nem elégíthető követeléseikkel állottak elő, Lamartine felel. „Hogyan?“ szól „Isten csodát tett a' ti kedvetekért, három századot haladtatok e' három nap alatt, 's ti még sem vagytok elégedettek? Ah menjetek — háládatlanok!“ — a' sereg szégyenkezve oszlott szét. — De hogy mily erélyesek arról tetteik beszéljenek: —

Párisban 1652 barricade volt, az igazgatás egész formája fölforgatva, semmi a' régeből, új eszméket az új nemzetnek 's mindezt néhány nap alatt, 24-ikén este már elindult a' posta, rendelkeztek a' király bent maradt egy milliója fölött, parancsolatúl lőn kifüggesztve hogy a' kenyérsütők nyissák ki boltjaikat — 25-kén tűneztek a' barricadeok, 27-kén ki volt nyitva a' Bank — 's Páris utcáin újra hullám-

zik a' tömeg szóval Páris ismét — Páris! — A' nép letette fegyverét, az ideiglenes kormány fölszólítja őket hogy adnák be a' katonai fegyvereket, 's ők készek azt pénzen váltani meg, de csak kevés fogadta el az ajánlott összeget, 's legtöbben ingyen adják vissza a' katonáktól elszedett fegyvert. — Ez alkalomról egy jeles példát tudunk: — 23-án éjjel pár óra múltán azon vérengzésnek; melyről fentebb emlékeznék, a' nép minden házat följár fegyverert, 's többek között egy puskaérushoz tódultak a' boulevardon, kinek igen becses darabokkal ellátott tára csak hamar kiürült, „hát nekem? kérdé egy elkésett gamin, nekem nem jut?“ — „Vagy igen polgártárs! vagy igen, itt — fogja ezt a' gyilkot!“ — 's egy drága mivű gyöngyökkel kirakott persiai tört nyomott a' gamin kezébe. — „Oh uram“ vonakodék a' gamin „kér volna érte ez a' tör igen drága!“ . . fegyver, fegyver! egy se drága ha a' szabadságért harcolhatunk vele, fogja, használja 's majd csata után visszahozandja!“ — „igen uram igen csata után ha csak addig élek becsületemre fogadom, visszafogom hozni!“ — „hát vigye!“ — a' gamin eltávozott, de tiz perc múltán ismét visszajött. — „Nos mi baj?“ kérdi a' tulajdonos „mért hozza haza a' törhüvelyét?“ — „Uram a' törhüvelye arany; nekem pedig csak a' vasa szükséges!“ — — A' gamin újra előrozott, de két hétig se hire se hamva, ekkor végre megjelenik „Polgártárs visszahoztam a' szép tört! sajnálom hogy előbb nem teljesithettem, de sebet kaptam a' csatában, 's nem volt szabad elhagynom az ágyat, másra pedig nem bízhattam miután becsület szavamra fogadtam, hogy visszahozom!“ — — —

Februárban 24 következő hivatalos közlés jelent meg a' Moniteur' hasábjain: „A' Francia nép nevében!

Az ideiglenes kormány elhatározta, hogy

A' követi kamara felvan oszolva,

A' Pair kamarának bevan tiltva az összejövetel.

Nemzeti gyűlés tartására hivatik össze a' nép, mihelyt a' rend föntartására a' rendőrség, és a' polgárok szavazatát

illetőleg, az ideiglenes kormány a' szükséges módokról rendelkezend. —

Egyenlőség egyik jelszava a' köztársaságnak, az ideiglenes kormány' határozatából tehát „eltöröltetnek a' nemesi címek, sem nyilvánosan nem szabad használni azokat, sem semmiféle alkalommal nem szabad élni velők.

Három színű zászló ; a' régi köztársaság színsorozatában (veres fehér kék) tűzessék ki mindenfelé a' nyilvános épületekre, templomokra. A' nemzeti kokárda színei ugyanazok. A' templomok és nyilvános épületek homlokirata a' mi a' zászlóé „ szabadság, egyenlőség, testvériség.“ Liberté, Égalité, Fraternité. — Hivatalos megszólítás többé nem „Ur“ de a' „polgártárs“ nevezet.

„Páris városában így szóll egyik proclamatie — 24 bataillone mobil nemzetőrség alakítatik. Az ujoneszedés ma délben veszi kezdetét a' 12 mairekben, lakásukon a' megbízottaknak. Ezen nemzetőrök napenként 1 frank 50 Centimet (36 pengő krajcár a' mi pénzünk szerint) kapnak, 's ruházatot, ad, és fölfegyverkezeti öket a' haza. A' hadügy-minister megvan bizva, hogy a' nemzetőri Tábornaggal a' szóban forgó batailloneok' mielőbbi képezése, és fegyverzésre iránt tanácskozzék. Febr. 25-kén 7 órakor reggel (aláírva) Garnier — Pages, Paris Maireje, és Lamartine. — — — Az ideiglenes kormány egyik legszebb rendeletei közé tartozik, hogy politikai vétségeket illetőleg, eltörölte a' halálos büntetést, ez iránt kibocsátott irata így :

„Az ideiglenes kormány meglévén győződve, hogy léleknagyság a' legmagasztosabb politica, hogy minden a' francia nép által kivitt forradalom a' világnak egy gyöngéd philosophiai igazsággal tartozik; megfontolva, hogy nincs magasztosabb alapeszme „az emberi élet sérthetetlenségénél;“ figyelembe vévén hogy ezen emlékezetes napokban, melyekben ma vagyunk, az ideiglenes kormány hűszkeséggel látja, hogy sem bosszú, sem halálkiáltás nem hangzott a' nép ajakáról; nyilvánítja az ideiglenes kormány, hogy az ő véleménye szerinte a' halálos büntetés politikai

vétségeket illetőleg elvan törölve, és hogy ő ezen kívánságát megerősítésül a' nemzetgyűlés elébe fogja terjeszteni. Az igeiglenes kormány oly mélyen átvan hatva a' kimondott igazság érzelmétől, melyet a' francia nép novében terjeszt, hogy ha bár azon vétkes emberek, kik okai hogy Franciaországban a' vér kiontatott, a' nép kezében volnának is, fölfogásuk szerint ezen emberekre a' polgári halál keményebb büntetés lenne mint a' nyaktiló."

Február 26-kán már, nemzeti dolgozó házak alakítását rendeli a' kormány, — 28-án a' statusépítések' folytatását a' közmunkaügyminister, és így szól, — Március 1-jétől fontos munkálatok tételnek különböző helyen. Párisi munkások! Önök kívánata becsületesen élhetni munkájok' díjából, a' kormány minden igyekezete, kívánságuk betöltésére lesz intézve. A' köztársaságnak joga van kívánni, és ő megkívánja, hogy minden polgár kövesse a' kormány példáját. Illy módon szaporodni fog a' munka. Munkásság, élénk foglalkozás álljon be mindenfelé. Győzelem után a' munka! Ez szép példa, mit a' világ előtt kell adniok, és önök megfogják azt adni."

Az ideiglenes kormány' igyekezete főképp oda van irányozva, hogy a' munkás osztály állapotán könnyítsen. Franciaország a' munkásoknak köszönheti virágzását, ezek pécsélték véreikkel ez új szabadságot, 's most midőn a' béke napja beáll, midőn a' munkás nép visszatér műhelyéhez, kié ha nem az ő szorgalmok tartja fel a' hazát? Az ideiglenes kormány belátja ezt 's midőn első gondoskodása ez osztályt illeti, nem tesz mást; mint az igazság' és méltányosság' törvényeinek hódol. Franciaországban első ember a' munkás, 's azért is olly virágzó franciaország. De nem kell hinni, hogy a' párisi levegő befolyással lenno a' munkára, hogy a' mit ott eltud egy ember készíteni, azt nálunk is éppen olly jól és ügyesen ne tudná elkészíteni ugyan azon ember, azt se kell hinnünk hogy éppen francia születésűnek kell lennie a' jó munkásnak, mert hiszen a' magyar ember Párisban nem lenne ez esetben mint most ollyan igen kapós, nem alkalmazzatnák őket a' legjobb műhelyekben, neki lenne szóval mint a' mennyi van, annyi

becsületök. Az ember egyformának születik, csak hogy a' nevelés, szerencsés, vagy szerencsétlen körülménye vezeti előre, vagy hagyja tespedésben. Mi szerencsés a' jó munkát de arról nem gondoskodunk a' ki azt csinálja. Mi cifra beszédeket fecsegünk a' szélbe a' haza fölvirágzásáról, azonban csak kerülgetjük a' talat mint macska a' forró kását. — Külföldön temérdek a' jó magyar munkás kik ott olly boldogok, mint ehet egy ollyan ember; kit idegen országba, idegen szokású, érzelmű nemzetek közzé kergette mostoha sorsa, és ezen emberek mohón nyelik el az oda vetődött hazájokbeli hirlap' minden hasábjait, és elolvassák sorait, megrágnak annak minden betűt, és lesik mikor jön már a' messiás ki őket megváltaná e' hosszas száműzetésből? mikor érik már oda nemzetök a' magyar, hogy átlássa, miszerint iparnélkül tengődhetik de nem állhat föl országa! mikor jön már az a' hirlapi szám melly ne csak utopiák' de tényekben mutatná e' nemzet haladását? mikor érkezik, már ha nem egyéb, legalább a' legfőbbtrány; a' céhek eltörlése, és várnak. És elérkezik hozzájuk a' szabadsajtó hire, és a' boldogtalan ábrándozók egymás nyakába borúlva örömkönniüket sirnak. Megjön a' második szám, a' harmadik 's ott látják a' 12 pontot — és a' balgák villogó szemekkel keresik az őket érdeklő pontot e' 12 között, és mert híjában keresik, tehát újra várnak, — A' hirlap száma teli ministeri kinevezésekkel de a' munkás állapota javításáról semmi, — így telik el egyik nap a' másik után, 's a' balga könnyen hívők még ma is — várnak. . . . . És most de csak vegyük fontolóra állásukat, képzeljük magunkat kissé helyzetőkbe. Imé egy munkás; a' ki igen szorgalmas és becsületes fiú, jó mesterember is, szóval a' kinek azon a' szerencsétlenségén kívül hogy magyar, egyéb bűne nincs, részint hogy tanuljon, részint mert itt a' bánásmódot már nem tűrheti tovább, kíváncsi tesztem azt franciaországba, — ott kétkezi munkájáért egy kis pénzecskét, becsületet szerz magának, sőt gyakran kilátást örökös kenyérre, igen de miután az a' szerencsétlensége van, hogy magyar: egy baj így nem járhat rá egyedül, szóval mint magyar, nem felelheti szülő földét, hazáját 's visz-

szaszeretne. . . . Már most micsoda végtelen keserűség, minő csüggesztő érzelem. . . Franciaországban úr, Magyarországra ha jön szolgá. Párisban közép keresete hetenként 25—40 franck 's hazájában (és ez tény) naponként ugyan annak 8 váltó garas egy krajcár. Ezenkívül pénz kell az utra, tehát elköltsé őt esztendei fáradsága gyümölcsét, hogy mikor hazaér koldussá legyen? Sőt midőn hazaérkezik is, és maga kezére akarna lenni, egy ostoba céhmester a' ki neki inasa se lehetne, hogy egy illy céhmester önkénye packázzék fölötté! azt kérdem van e' szívetek ha ezt tovább is tűritek? — — itt imádjátok a' párisi munkát, és nem gondoljátok meg az ottani jobb munkások legjobbjai, hazátok fiai; kik hön epedve várnak intésekre, mért késtek megadni az intést? Vagy tán ti nemzet ez egyesektől, kinek rosszon kívül mást nem tettek — nagylelkűséget, önmegtagadást követeltek? Ah menjetek ti kislelkűségtekben unalmasok! léppel nem fogtok sást! 's a' kalickában született madár' hibája e' ha kivívott szabadsága után, nem megy vissza üres ketrecébe, hogy fölcserélje zsiros szabadságával az éhes szolgáltságot? — — — Ügyeljete mit tesz a' francia kormány a' munkás osztály érdekében.

„A' francia köztársaság kormánya“ így szól egyik, az első napokban kibocsátott közlemény „kötelezve érzi magát a' munkások lételet munka által bizt osítani. Ő átlátja, hogy a' munkásoknak egymásközött társulatot kell képezniök, hogy élvezhessék munkásságok' törvényes gyümölcsét. Az ideiglenes kormány, a' munkásoknak visszaadja azon milliót melly a' civillistából maradt fenn.“*) És ez a' millió képezi azt az alaptőkét, mellyből nemzeti munkaházak állítatnak föl. — A' február 29-iki kormánylap hasábjain ez áll:

„Figyelembe vévén miszerint a' forradalmat a' nép küzdötte ki, az ő részökre hasznossá is kell annak tétetnie; hogy itt az idő mellyben a' hosszú, és megbocsáthatatlan szenvedésnek eleje vétessék, hogy a' munka kérdése a' legnagyobb jelentőségű; hogy az ideiglenes kormányra nincs ennél sem

*) Lajos Fülöp t. i. szíetében benfelelte Február havi bérét.

méltóbb, sem magasztosabb foglalkozás, hogy különösen franciaországnak fekszik érdekében e' földadatot szorgalmasan bírni és megoldania, midőn azt jelenleg Europa' minden iparos nemzetei célul tűzték ki; hogy szükséges a' legkisebb késedelem nélkül biztosítani a' népnek munkája igazságos gyümölcsét, határozta az ideiglenes kormány: Hogy egy maradandó bizottmány neveztessek ki, mellynek címe „igazgató bizottmány a' munkákra“ legyen, 's világos és kizárólagos földadata a' munkások sorsávi foglalkozás. — Louis Blanc elnök, Albert alelnökké neveztettek, tagokul munkások hivattak — gyűlés helyétül a' Luxembourgi palota az előbbi pair kamara tüzeték. —

Az első gyűlés március 1-sőjén tartatott mellyben 200 munkás vett részt, 's egyik legszebb határozatai közé tartozik, hogy a' Tuillériákat (a' királylakát) kórházzá alakították, hol 60 évet tul élt 's dologra képtelen munkásokon kívül, a' munkában sérültek, rokkantak nyerneken menedéket.

A' zálogházakból a' 10 francot meg nem haladó zálogokat, ingyen adták vissza tulajdonosainak. — —

„Francia földön nincs rabszolga“ ezzel a' mottóval el látott 7 tagból álló bizottmányt nevezett ki az ideiglenes kormány, kiknek kötelességök a' tenge részügy-minister segítő közbenjárásával, lehető legrövidebb idő alatt, az összes francia gyarmatok' minden rabszolgáinak szabadon bocsátatásokat eszközölniök ki. — — — — —

'S most szavam beváltására úgy hiszem, nincs egyéb hátra, mint egy utolsó példában tükrözni e' népet, hogy pedig ezt tegyem, nem irom le az ünnepélyes pompameneteket, elhallgatom azt a' megható szemlét, mellyet a' csatában elhullott martýraik teremtetési ünnepe nyujta, nem választom a' minden életemben látott, hallottak közül azon legnagyobbat, mellynek Párisban lételem utolsó napjai egyikén voltam tanuja, t. i. 200,000 polgárt láttam fegyverbe öltözni öt perc lefo lyása alatt (midőn az volt a' híre, hogy 300,000 Communista jön kirabolni a' várost) kik a' legnagyobb rendben mentek a' városházához, és oly sűrű tömegben, hogy a' pus-

kájokra föltett szurony 4—5 ölnyi széles, és megmérhetetlen hosszúságú sűrű szövétű ezüst csipke fátyolt terített fejekre, nem azt a' lelkesedést mellyel a' városház piacára fért 50,000 ember fogadta a' kormány tagjait, nem azt a' Marseillaisét, mellyet ez 50,000 ember, 600 trombita harsogása mellett kezdett énekelni, melly úgy sikamlott tovább tovább mint a' nevedő menydörgés moraja, míg végre félmillió ajak mondott egy szót egy gondolatot, mi érzelem az mit illy ének hallására érez az ember?..... fölnéz ha nem omlik é össze az ég? mert kétkedik, hogy repedés nélkül kiállhasson illy hangot a' meny' boltozatja! — De egy egészen egyszerű menetet írok le 3000 munkásból állót kik a' legelső napokban, — értesülvén, hogy a' kormány pénz szűkiben van, — ünnepélyes csendben és renddel huzódtak a' hotel de ville' eleibe. —

„Mi munkások” így beszélt a' szónok „ezelőtt 4 — 6 francot kerestünk naponként, még most alig harminc váltó garast. Ezelőtt sokaknak közülünk kevés volt egy napra a' hat franck, de most mikor tudjuk, hogy a' kormány pénz szűkében van, harminc garas is sok! mi köteleztük magunkat, egymásnak egymásközött, napi keresetünk egyharmadát önöknek adni át; fogadják el polgártársaink! ideiglenes kormány férfiai fogadják el önök! 'S ne vegyék tekintetbe az összeg' csekélységét, de a' szívet, mellyből az adomány ered!” —

Ekkor egy munkás vált ki 's egy erszényt nyujtva át illy formán beszélt:

„Nekem még harminc franckom maradt a' mult jobb időkből, ime átaladom!” egy másik

„Én ezelőtt hanyag könyelmű voltam, mindig elköhöttem a' keresetemet, most bánom de már késő, fogadják el hát ezt a' gyűrűt, megholt atyám egyetlen emlékét, azt hittem soha nem tudnék tőle megvállni, azonban most igen, anyám mindig nagy tisztelője volt a' köztársaságnak 's ha élne azt mondaná „fiam jól cselekedtél!” — Egy harmadik

„Nekem se maradt pénzem, kivéven ez öt franckot darabot, ez is emlék édes apámtól, — apám vezér katonája volt Napoleonnak 's egy csata alkalmával, a' császár tulajdon ke-

zeivel jutalmazta meg ez öt francos darabbal, nekem nem kell császártól eredő jutalom, fogadják el.“ — — —

Tetteiből az embert, 's im e' néhány rendeletek, és példás tettekből vonjatok következtetést a' francia köztársaságra 's mondjátok ha megfelelnek e' ezek az emberek választott jelszavaiknak a' „szabadság, egyenlőség testvériség!“ eszméinek, avagy meghazudtolják azokat? — — — — a' francia nemzet minden egyes tagja átvan hatva e' három szó eszméinek magasztosságától, szállítsátok meg a' legutolsót, kérdezzétek különkülön mit ért e' fogalmak alatt 's a' legutolsó olly egyszerűen világos feleletet ad, hogy ha ti magatok nem lettetek volna tisztában, hát tisztába jöttök, — azután beszéljete csak előtte a' királyságról! kérdezzétek e' felől mit tart? 's ha még annyinémethirlapot olvastatok is (nagy képekkel rémséges vészt 's a' királyság visszaállítását hirdetőket) nem adtok azokra, meglévén győződve szíveitekben: miszerint a' francia trónusra ha kötéllal keresnének se kapnának királyt, mert e' szó ma valakinek magát „francia királlyá“ koronáztatnia, másképpen annyit tenne mint holnap meghalnia, 's hogy Franciaországban lehetnek zavarok, folyhat vér (a' mi nem épen nagy csoda, mert hiszen 35 millió lélek között, midőn az igazgatás formája fenekestől így föl volt forgatva lehetnek, és vannak béketlenek) azonban annak nem gyógyszer a' királyság, sőt ellenkezőleg! — egy kis ismeretével e' nemzetnek átfognátok látni kételkedők, miszerint ott a' királyságról szó se lehet többé, — — hiszen a' régi pecsovicso, a' volt királyi hivatalnokok, 's megvesztegetett követek, ma republicanusok! A' régi radicalok pedig már előbbre néznek. — A' királyság visszaállítása pedig (föltéven ha lehetne; a' mi absundum) nem volna egyéb, mint megnyitása egy végetlen polgárháborúnak.

16/11354

(475)

680/